

SZTUKA I KRYTYKA

ART AND CRITICISM

POLSKI INSTYTUT STUDIÓW NAD SZTUKĄ ŚWIATA
POLISH INSTITUTE OF WORLD ART STUDIES

nr 11-12 (98-99) listopad – grudzień

2020

SZTUKA I KRYTYKA / ART AND CRITICISM**Komunikat Zarządu****Polskiego Instytutu Studiów nad Sztuką Świata****2020, nr 11-12 (98-99) listopad - grudzień****Pod redakcją:**

Jerzego Malinowskiego, Grażyny Raj i Marcina Teodorczyka (sekretarz)

**Polski Instytut Studiów nad Sztuką Świata /
Polish Institute of World Art Studies**

Adres redakcji:

00-032 Warszawa, ul. Foksal 11 – 6; 601 31 36 91

biuro@world-art.pl, www.world-art.pl

**Recenzenci: prof. dr hab. Anna Markowska i prof. dr hab. Jan Wiktor
Sienkiewicz**

Projekt okładki: Łukasz Aleksandrowicz

Copyright by Polish Institute of World Art Studies

ISSN 2544-9281

Miesięcznik oraz publikacje Polskiego Instytutu Studiów nad Sztuką Świata
można nabyć w: siedzibie Instytutu
oraz w Wydawnictwie Tako, ul. Słowackiego 71/5, 87-100 Toruń
tako@tako.biz.pl, www.tako.biz.pl

Spis treści:**Korpus dzieł malarskich Henryka Siemiradzkiego****Raport z badań 2015-2020**

Słowa wstępne – 5

Raport końcowy z realizacji projektu – informacje – 9

Dokumentacja dzieł malarskich Henryka Siemiradzkiego i źródeł jego twórczości – 11

Rozpoznanie warsztatu malarskiego Henryka Siemiradzkiego – 15

Załącznik: Obrazy Henryka Siemiradzkiego przebadane w muzeach – 21

Redakcja naukowa i przygotowanie do druku „Korpusu dzieł malarskich Henryka Siemiradzkiego” – 25

Wartość naukowa wyników projektu – 36

Wykaz prac opublikowanych w wyniku realizacji projektu – 39

Inne formy upowszechnienia wyników – 53

Załącznik: Syntetyczny opis uzyskanych wyników – 66

Zarząd prosi o wpłacanie składek i darowizn na konto Instytutu

24 1940 1076 3101 7420 0000 0000

Członkowie płacą 10 zł miesięcznie, doktoranci, emeryci i renciści 5 zł
miesięcznie

Korpus dzieł malarskich Henryka Siemiradzkiego

Raport z badań 2015-2020

SŁOWA WSTĘPNE

Polski Instytut Studiów nad Sztuką Świata wraz z Muzeum Narodowym w Krakowie i Muzeum Narodowym w Warszawie przy współpracy Państwowej Galerii Tretiakowskiej w Moskwie podjął w 2015 roku nowe badania nad twórczością Henryka Siemiradzkiego – wybitnego polskiego malarza, związanego także z rosyjskim i włoskim środowiskiem artystycznym.

Pięcioletni projekt, finansowany przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach „Narodowego Programu Rozwoju Humanistyki”, owocuje wydaniem w dwóch tomach po polsku i po angielsku *Korpusu dzieł malarskich Henryka Siemiradzkiego*, obejmującego obrazy i związane z nimi szkice rysunkowe i studia olejne.

Ideą realizatorów projektu było włączenie do Korpusu wszystkich zachowanych i znanych z literatury dzieł, których autentyczność została potwierdzona przez rysunki i szkicowniki, grafikę reprodukcyjną i stare fotografie z pracowni, wreszcie przez badania technologiczne. Twórcy Korpusu zgromadzili bibliografię i informacje o udziale każdego obrazu w wystawach, zebrali listy i źródła, opracowali jego historię, przedstawili ikonografię, by ostatecznie podjąć próbę interpretacji dzieła na tle twórczości Siemiradzkiego, jak również artystycznych i intelektualnych nurtów epoki. Korpus podzielono na działy, obejmujące różne zakresy tematyczne, odnoszące się do scen z historii, przedstawień religijnych, kompozycji rodzajowych, plafonów i kurtyn teatralnych, wreszcie portretów i pejzaży. Dopełniono jednak ten układ przeglądem chronologicznym twórczości.

Trzeci tom *Głosy o twórczości Henryka Siemiradzkiego* w języku polskim obok studiów nad twórczością i działalnością artysty zawiera wykaz źródeł archiwalnych i bibliografię. Czwarty tom *Warsztat artystyczny Henryka Siemiradzkiego* w języku polskim poświęcony został badaniu technik i technologii dzieł artysty. Rezultatem projektu jest także dokumentacja jego życia i twórczości, opracowanie korespondencji, kwerendy w prasie, katalogach i publikacjach. Wyniki badań, zawarte zostały m.in. w czterech wydanych tomach studiów, będących rezultatami międzynarodowych konferencji, m.in. w Krakowie w 2017 i w Rzymie w 2018 roku.

Zrealizowany projekt otwiera nowe perspektywy badań nie tylko nad malarstwem Siemiradzkiego, lecz także nad polską i europejską sztuką 2 połowy XIX wieku.

Prof. Jerzy Malinowski

Prezes Polskiego Instytutu Studiów nad Sztuką Świata

Historia Muzeum Narodowego w Krakowie jest nierozzerwalnie związana z postacią Henryka Siemiradzkiego, a udział Muzeum w wydaniu *Korpusu dzieł malarskich Henryka Siemiradzkiego* związek ten podkreśla i na nowo docenia. Artyście zawdzięczamy przede wszystkim wyjątkowy dar, ofiarowany 5 października 1879 roku, już wtedy głośny obraz *Pochodnie Nerona*, który został zapisany w muzealnym katalogu pod numerem jeden. W ten sposób została zainaugurowana kolekcja najstarszego muzeum narodowego w Polsce, a płótno zaprezentowano w naszej pierwszej siedzibie, w Sukiennicach na krakowskim Rynku Głównym. Do muzealnych zbiorów z czasem trafiło jeszcze wiele innych dzieł artysty oraz pamiątek z nim związanych.

Znaczenie daru Henryka Siemiradzkiego należy tym bardziej docenić, że artysta znajdował się wówczas u szczytu swojej kariery, ciesząc się sławą jednego z najbardziej znanych i cenionych współczesnych malarzy europejskich. Jednocześnie ten obywatel świata, twórca kosmopolitycznego salonu w swoim domu przy via Gaeta w Rzymie, pozostawał ambasadorem kultury polskiej, wspierał niepodległościowe ambicje Polaków, a jego rzymska rezydencja stała się ważnym ośrodkiem emigracji polskiej we Włoszech. Symbolem polskości dla Henryka Siemiradzkiego pozostawał Kraków. Po raz pierwszy przybył tu w sierpniu 1871 roku, po latach spędzonych w Rosji, a krakowskie zabytki i historia miasta zainspirowały artystę do podkreślania swoich polskich korzeni. Ofiarowanie *Pochodni Nerona* można więc także postrzegać jako wyraz wdzięczności wobec miejsca, które pozwoliło mu poczuć się Polakiem. W ten sposób Siemiradzki docenił także miejscowe środowisko artystyczne i naukowe, potrafiące powołać do istnienia nową instytucję, dbającą o tożsamość narodową Polaków, który to gest zapamiętano w Krakowie na zawsze. Pod Wawel artysta zresztą wielokrotnie powracał, wystawiając tu swoje obrazy, zasiadając w Komitecie Muzeum Narodowego w Krakowie, Komisji Akademii Umiejętności, czy w Komitecie budowy pomnika Adama Mickiewicza. Namalowana przezeń kurtyna od 1894 roku do dziś zdobi wnętrze Teatru Miejskiego, obecnie noszącego imię Juliusza Słowackiego. Warto wspomnieć,

że w maju 1879 roku artysta ufundował też stypendium swojego imienia dla uczniów Szkoły Sztuk Pięknych w Krakowie, a do krakowskiego Gimnazjum św. Anny uczęszczał jego syn Bolesław. Kraków stał się też miejscem wiecznego spoczynku artysty. W 1903 roku Henryk Siemiradzki został pochowany w panteonie narodowym, Krypcie Zasłużonych w Bazylice Św. Michała Archaniola i Św. Stanisława Biskupa na Skałce.

Dla naszego Muzeum dbanie o pamięć o wybitnym twórcy, a także promowanie studiów nad jego twórczością, są zarazem powinnością i zaszczytem. Wyjątkowym tego wyrazem jest imponujący efekt wieloletnich badań prowadzonych także dzięki zaangażowaniu zespołu Muzeum Narodowego w Krakowie, opublikowany właśnie *Korpus dzieł malarskich Henryka Siemiradzkiego*. W imieniu Dyrekcji składam gratulacje i podziękowania wszystkim jego Autorom i Autorkom, wyrażając także wielką satysfakcję, że Muzeum Narodowe w Krakowie mogło przyczynić się do powstania tej wyjątkowej publikacji, pozwalającej po raz pierwszy w tak kompletny sposób poznać i docenić twórczość malarską Henryka Siemiradzkiego.

Prof. dr hab. Andrzej Szczerski

Dyrektor Muzeum Narodowego w Krakowie

Dla Muzeum Narodowego w Warszawie szczytującą się unikatową kolekcją dzieł Henryka Siemiradzkiego, w której szczególne miejsce zajmuje obraz *Dirce chrześcijańska* obok najwyższej klasy prac artysty, jak m.in. *Sąd Parysa*, wspaniały *Szkic do kurtyny krakowskiej*, zespół czterech najpiękniejszych *Sielanek* oraz zbiór 15 szkicowników, udział w interdyscyplinarnym projekcie „Korpus dzieł malarskich Henryka Siemiradzkiego” okazał się niezwykle cennym doświadczeniem i przyniósł ważne rezultaty w wielu dziedzinach.

Najważniejsze z ich wyników to przeprowadzenie badań zarówno historyczno-dokumentacyjno-artystycznych, jak i technologiczno-konserwatorskich. Ogromną rolę odegrały aktualizacje metadanych. W zbiorze rysunków Siemiradzkiego MNW objęły one ok. 1100 szkiców na awersach i rewersach kart, przy czym zweryfikowano identyfikacje 148 szkiców do obrazów; w ramach Zbiorów Ikonograficznych i Fotograficznych MNW opracowano 268 pozycji inwentarzowych dotyczących Siemiradzkiego, w tym archiwalne reprodukcje dzieł i fotografie pamiątkowe związane z artystą. Wykonano obszerne kwerendy poświęconych Siemiradzkemu szpalt prasy międzynarodowej oraz katalogów zapomnianych XIX-wiecznych wystaw w Paryżu, Wenecji czy Rzymie.

Zespół Konserwatorów MNW przeprowadził program badań obiektów na nietypowych podłożach, określając przebieg procesu twórczego na etapie szkiców i studiów malarskich. Zrealizowano kompleksowe badania spoiw, tworząc unikatowe kompendium badawcze. Ukoronowaniem badań technologiczno-konserwatorskich MNW stało się wykonanie obrazowania analitycznego Rtg (przy użyciu najnowocześniejszej aparatury badawczej) 11 obrazów Siemiradzkiego z kolekcji naszego Muzeum, według specjalnie w tym celu ustalonego programu przez udział Głównego Konserwatora MNW i we współpracy MNW z Europejskim Centrum Zdrowia w Otwocku.

W imieniu uczestników projektu ze strony Muzeum Narodowego w Warszawie chciałbym gorąco podziękować Profesorowi Jerzemu Malinowskiemu i kierowanemu przez Pana Profesora Polskiemu Instytutowi Studiów nad Sztuką Świata za inicjatywę projektu, opiekę nad wcielaniem go w życie i pogratulować doprowadzenia „Korpusu dzieł malarskich Henryka Siemiradzkiego” do szczytnego finału. Wszystkim znamienitym instytucjom zaangażowanym w realizację Korpusu oraz badaczkom i badaczom – uczestnikom projektu pragnę złożyć serdeczne podziękowanie za inspirującą i owocną współpracę. To pewne, że powstały w wyniku naszego wspólnego zaangażowania i pracy katalog przysłuży się ogromnie upowszechnieniu wiedzy o wielkim artyście polskim i wzmocni jego światowy prestiż.

Prof. dr hab. Łukasz Gawel

Dyrektor Muzeum Narodowego w Warszawie

RAPORT KOŃCOWY Z REALIZACJI PROJEKTU

Korpus dzieł malarskich Henryka Siemiradzkiego

realizowanego w ramach

Narodowego Programu Rozwoju Humanistyki

Nazwa jednostki naukowej:

Polski Instytut Studiów nad Sztuką Świata

Numer rejestracyjny projektu: 1aH 15 0504 83

Numer umowy: **0504/NPRH4/H1a/83/2015**

Kierownik projektu: prof. zw. dr hab. Jerzy Malinowski

Termin rozpoczęcia realizacji projektu: 16.09.2015

Termin zakończenia realizacji projektu: 30.10.2020

Podstawą realizacji projektu były umowy o współpracy podpisane z Muzeum Narodowym w Krakowie i Muzeum Narodowym w Warszawie. Są to instytucje partnerskie projektu. W obydwu muzeach znajdują się największe kolekcje obrazów, rysunków, fotografii i dokumentów archiwalnych artysty i jego rodziny, przekazane przez żonę Marię i uzyskane lub zakupione od jego krewnych – spadkobierców. Obok cennych obrazów obejmują one około 90% szkiców malarskich, rysunków i albumów artysty, które są podstawowym źródłem do badań nad twórczością malarza.

Dzięki porozumieniu o współpracy z Państwową Galerią Tretiakowską i Państwowym Instytutem Nauk o Sztuce w Moskwie, zawartemu w 2015, uzyskano dostęp do dzieł, dokumentacji muzealnych i badań konserwatorskich twórczości Siemiradzkiego w Rosji. Zapewniono także współpracę z Państwowym Muzeum Rosyjskim i Muzeum Akademii Sztuk w Petersburgu, w których znajdują się cenne obrazy i dokumentacja życia i twórczości Siemiradzkiego.

Efektem współpracy z Lwowską Narodową Galerią Sztuki stała się w 2016 roku wystawa w MNK i badania dzieł znajdujących się w tym muzeum.

W 2016 roku podpisano umowę z Papieskim Instytutem Studiów Kościelnych w Rzymie, w której wyniku zdigitalizowano w instytucie archiwum artysty – jego korespondencję, fotografie z pracowni oraz archiwalia rodzinne.

Korpus dzieł malarskich Henryka Siemiradzkiego jest drugim pełnym katalogiem raisonné obrazów dziewiętnastowiecznego polskiego malarza po katalogu „Jan Matejko. Obrazy olejne” (tom katalogu pod red. Krystyny Sroczyńskiej i tom opracowania autorstwa Jerzego Malinowskiego, Wydawnictwo Arkady, Warszawa 1993). Do koncepcji korpusu zbliżyły się katalogi wystaw MNW Aleksandra Gierymskiego (2014) i Józefa Brandta (2017).

Korpus powstał niezależnie od wystaw. Zawiera znacznie szerszy materiał archiwalny, potwierdzający autentyczność obrazów. Bardziej rozbudowane są źródła (zwłaszcza korespondencja), bibliografia poszczególnych obiektów i całościowa. Przeprowadzono liczne kwerendy zagranicą w poszukiwaniu dzieł i dokumentacji światowej recepcji twórczości Siemiradzkiego, gdyż dziś okazuje się najbardziej znanym polskim artystą XIX wieku. Po raz pierwszy przygotowano także wersję angielską korpusu. Istotne wydaje się nawiązanie kontaktów z europejskimi historykami sztuki, dzięki czemu polscy badacze uzyskali możliwość badania zbiorów dotychczas nieudostępnianych (m.in. w Rosji i Rzymie).

DOKUMENTACJA DZIEŁ MALARSKICH HENRYKA SIEMIRADZKIEGO I ŹRÓDEŁ JEGO TWÓRCZOŚCI

Opracowanie Korpusu dzieł wybitnego malarza o europejskiej skali, związanego z ważnymi środowiskami sztuki – Rzymem, Petersburgiem, Warszawą, Krakowem, Lwowem, Wiedniem, Monachium i Berlinem, wiązało się z koniecznością długotrwałych poszukiwań w archiwach, bibliotekach, instytucjach artystycznych i muzeach.

Archiwalia

Podstawowym źródłem informacji o życiu i twórczości Siemiradzkiego jest korespondencja. Najważniejszy jej zasób – spuścizna artysty, jego żony i dzieci znajduje się w Papieskim Instytucie Studiów Kościelnych. Dzięki umowie z Papieskim Instytutem udało się w 2016 roku dr Marii Nitce i Piotrowi Jamskiemu zdigitalizować całość korespondencji artysty (i jego żony) do rodziców od 1862 roku do śmierci ojca Hipolita w 1879 roku (ok. 1500 poz.). W 2017 roku odczytano, opracowano i zindeksowano korespondencję artysty do rodziców, znajdującą się w 4 tekach. Liczy 255 listów artysty (604 kartki) oraz 100 listów jego żony (195 kartek). Korespondencja stanowi podstawowe źródło do badań nad twórczością – tytułami i koncepcjami obrazów, ich datowaniem, zamówieniami i formami realizacji, udziałem w wystawach, a także nad życiem artystycznym epoki, wreszcie prywatnymi sprawami artysty. (Do przeglądu i ewentualnej częściowej digitalizacji pozostała w Rzymie korespondencja żony i dzieci artysty – ok. 15 000 poz.). Listy zostały w bardzo szerokim zakresie wykorzystane w opracowaniach haseł w Korpusie.

Są one najważniejszym zespołem korespondencji polskiego artysty w XIX wieku i najbardziej wartościowym źródłem do sztuki polskiej tego stulecia. Wydanie ich (w dwóch tomach) byłoby najlepszym odporem wobec nasilających się rosyjskich prób zawładnięcia dorobkiem Siemiradzkiego. W Papieskim Instytucie Studiów Kościelnych zostało także zdigitalizowane archiwum fotograficzne, zawierające fotografie niezachowanych obrazów z rzymskiej willi-pracowni artysty. Dokumentacja dotycząca projektu architektonicznego tej willi była w Archivio Capitolino w Rzymie (por. artykuł dr Marii Nitki w t. 3).

Druga część archiwum Siemiradzkiego znajduje się w MNK. Są to listy, ale też różne przedmioty używane przez artystę (m.in. malarskie) bądź z nim związane (por. artykuł dr Kamilli Twardowskiej w t. 3). Wykonano szeroką kwerendę w takich instytucjach polskich, jak m.in. AGAD, BN, Biblioteka IS PAN, Muzeum Literatury w Warszawie, BJ, BPAN w Krakowie, ZNiO we Wrocławiu (materiały TPSP we

Lwowie Juliana Ochorowicza; materiały Jolanty Różalskiej – por. drugi art. dr Marii Nitki w t. 3).

Interesujące listy i materiały zostały pochodzą z archiwów Petersburga i Moskwy m.in. z Państwowego Rosyjskiego Archiwum Historycznego (listy do Piotra Isiejewa – sekretarza Akademii Sztuk), Rosyjskiej Bibliotece Narodowej, Rosyjskim Państwowym Archiwum Literatury i Sztuki, Oddziału Rękopisów Państwowego Muzeum Rosyjskiego w Petersburgu, Archiwum Polityki Zewnętrznej Imperium Rosyjskiego, Rosyjskiej Bibliotece Państwowej w Moskwa (por. art. Marii Górenowicz w t. 3).

Zebrane listy Siemiradzkiego z instytucji polskich oraz rosyjskich mogłyby stanowić t. 3 (listy w języku polskim) i t. 4 (listy po rosyjsku, w przekładzie na polski) wydania „Korespondencji Henryka Siemiradzkiego”.

Wystawy i kolekcje

Opracowano wystawy indywidualne Siemiradzkiego i zbiorowe z jego udziałem. Katalogi wystaw oraz recenzje, artykuły o jego twórczości, wywiady z artystą zostały włączone zarówno do haseł katalogowych jego dzieł w odrębnych punktach – Wystawy i Bibliografie, jak i do Bibliografii (ogólnej) w tomie 3. W hasłach analizowano rodzaje wystaw (np. Wystawy Światowe, wystawy doroczne w Kunstvereinen / Towarzystwach Zachęty (lub Przyjaciół) Sztuk Pięknych, wystawy dzieł lub jednego dzieła (np. kurtyny do Teatru Miejskiego w Krakowie) i wystawy w galeriach. Wiele z tych wystaw kończyło się dużym sukcesem, połączonym z bardzo dużą frekwencją. Wystawom towarzyszyły liczne recenzje i dyskusje. Dzięki zyskom finansowym z wystaw Siemiradzki fundował stypendia dla młodych artystów, dofinansowywał budowę i działalność instytucji (jak TZSP w Warszawie).

Analizowane były zakupy, zamówienia oficjalne władców wspierających mecenat państwowy, kolekcjonerów i marszandów (m.in. przez dr Agnieszkę Kluczewską-Wójcik i dr Marię Nitkę).

Dokumentacja prasy

Została przeprowadzona kwerenda w prasie polskiej, austriackiej, francuskiej, niemieckiej, rosyjskiej i włoskiej.

Z polskiej prasy szczególnie istotne ze względu na szeroki zakres analizowanych problemów stały się badania czasopism Lwowa, prowadzone przez prof. Jurija Biriulowa. Ich efektem jest obszerny tom prof. Jurija Biriulowa (wybór tekstów) i prof. Małgorzaty Biernackiej (układ, uzupełnienia, redakcja naukowa), *„Tak malować, jak pan Siemiradzki, umięją tylko mistrzowie”*. *Prasa lwowska o Henryku*

Siemiradzki. Antologia tekstów z lat 1872-1914 (s. 505; Warszawa 2020; ISBN 978-83-66758-01-8), tom 2 z serii „Henryk Siemiradzki – studia i materiały”.

Wynikiem kwerendy w pismach krakowskich, prowadzonej przez dr Małgorzatę Reinhard-Chlandę był tekst *Siemiradzki w Galicji w relacjach „Czasu” 1872-1903* („Pamiętnik Sztuk Pięknych” 2020, 15: 245-252), a także m.in. wypisy z „Nowej Reformy” i „Świata” dr Kamilli Twardowskiej.

W dokumentacji prasy Warszawy wykorzystano „Polską Bibliografię Sztuki” i materiały IS PAN. Przeprowadzona została jednak kwerenda uzupełniająca, którą wykonali Viktoria Bartsevich, dr Mirella Korzus i Marcin Teodorczyk.

Niezwykle interesująca okazała się kwerenda w prasie austriackiej, wskazująca na równorzędną pozycję Siemiradzkiego w Wiedniu w stosunku do jego miejsca w środowiskach Berlina, Petersburga i Rzymu. Jej efektem stały się artykuły Lidii Gerc: „*Myśli jak Dante, operuje farbami jak Boccaccio, On jest Anakreontem wśród malarzy...*” – *O Henryku Siemiradzki w Wiedniu* („Sztuka i Krytyka” 2018, 4) oraz *Siemiradzki in Vienna* („Conferenze” [wyd. Stacja PAN w Rzymie] 2020, 145).

Recenzje i informacje prasowe z Petersburga przygotowały Viktoria Bartsevich (wykorzystując zbiory BUW) oraz Maria Górenowicz (w Petersburgu).

Przeprowadzono kwerendy w rzymskiej prasie m.in. w dzienniku „Il Popolo romano” (dr Jakub Zarzycki), w prasie francuskiej w Paryżu (Wojciech Głowacki), a także w prasie artystycznej Berlina i Monachium.

Obok prasy poszukiwano także katalogów wystaw, objaśnień wystawionych obrazów i publikacji książkowych o sztuce.

Wyniki kwerendy zostały wykorzystane w Biografii (w t. 1), w bibliografii do pozycji katalogu, w największym zaś stopniu Bibliografii ogólnej (w t. 3).

Bibliografia

Dzięki wielu kwerendom udało się zgromadzić bardzo dużo nieznanych dotąd pozycji bibliograficznych, które zostały wykorzystane w badaniach nad życiem i twórczością Siemiradzkiego. Znacznie rozszerzyły one listę obiektów, stworzyły bazę do nowych interpretacji.

Obszerna Bibliografia podzielona została na trzy części: z okresu życia artysty (z wystawą pośmiertną w TZSP i monografią Stanisława R. Lewandowskiego) 1863-1903; Bibliografia od 1904 – do współczesności; Bibliografia projektu za lata 2015-2020.

Chmura

Zebrane archiwalia, bibliografia, listy, zdjęcia obrazów, rysunków i archiwalnych fotografii, skany katalogów, publikacje książek poświęconych Siemiradzkiemu i jego

epoce, przygotowany do druku Korpus, tomu studiów, korespondencja w sprawach projektu zabezpieczone są w chmurze, dostępnej dla zespołu projektu.

Dokumentacja archiwów, muzeów i prasy

Prof. dr hab. Jurij Biriulow – prasa Lwowa

Viktoria Bartsevich – prasa Petersburga i Warszawy

Lidia Gerc – prasa Wiednia

Wojciech M. Głowacki – prasa Paryża

Maria Górenowicz – prasa i archiwalia w Petersburgu

Piotr Jamski – digitalizacja listów artysty oraz fotografii w Papieskim Instytucie Studiów Kościelnych w Rzymie

Dr Mirella Lewandowska – prasa Warszawy

Dr Maria Nitka – dokumentacja listów artysty i jego rodziny w Papieskim Instytucie Studiów Kościelnych w Rzymie

Dr Agnieszka Pudlis – dzieła artysty we Włoszech

Dr Małgorzata Reinhard-Chlanda – prasa Krakowa

Jolanta Różalska – listy i źródła archiwalne w Polsce

Marcin Teodorczyk – prasa Warszawy

Dr Kamilla Twardowska – prasa Krakowa

Dr Jakub Zarzycki – prasa i archiwa Rzymu

ROZPOZNANIE WARSZTATU MALARSKIEGO HENRYKA SIEMIRADZKIEGO

Zadanie realizowane było przez dwa zespoły – MNK i MNW, przy czym krakowscy badacze kontynuowali podjęte już wcześniej badania. Ich przedmiotem były prace malarskie pędzla Henryka Siemiradzkiego. Wnikliwej analizie poddano przede wszystkim obrazy olejne na podobrazii płóciennym, lecz także drewnianym oraz papierowym (również trzy prace na papierze wykonane w technice gwaszu). Dzieła pochodziły z własnych zbiorów obu muzeów narodowych (w Krakowie i Warszawie) – 48 prac. Zespół krakowski podjął też badania obrazów i szkiców malarskich z innych polskich kolekcji: Muzeów Narodowych w Poznaniu i Szczecinie, Muzeum Narodowego w Lublinie, Zamku Królewskiego na Wawelu, Muzeum Historycznego w Bielsku-Białej, Muzeów Okręgowych w Toruniu i w Bydgoszczy, jak również ze zbiorów kościelnych (Wyższego Metropolitalnego Seminarium Duchownego w Warszawie; Kościoła św. Marcina w Krakowie) oraz prywatnych. Przeprowadzono też badania kurtyny w Teatrze im. Juliusza Słowackiego w Krakowie. Istotnym przyczynkiem do badań nad warsztatem malarza było sprowadzenie na wystawę w MNK i szczegółowa analiza 12 obrazów należących do Lwowskiej Narodowej Galerii Sztuki.

W projekcie uczestniczyli też pracownicy Państwowej Galerii Tretiakowskiej w Moskwie, którzy wykonali badania 5 dzieł Siemiradzkiego znajdujących się w tamtejszych zbiorach. Udostępniono nam również wyniki obrazowania w promieniowaniu podczerwonym i ultrafioletowym prac artysty przeprowadzone przez naukowców Państwowego Muzeum Rosyjskiego. W sumie szczegółowo przebadano niemal 90 obrazów pędzla Henryka Siemiradzkiego, począwszy od szkiców malarskich po dzieła wielkoformatowe:

- 75 obrazów zostało przebadanych przez zespół Muzeum Narodowego w Krakowie (w tym 4 prace, w wypadku których autorstwo Henryka Siemiradzkiego zostało podważone);
- 21 analizował zespół Muzeum Narodowego w Warszawie (9 obrazów zostało przebadanych jedynie częściowo, w tym dwa z nich pochodzą ze zbiorów prywatnych, autorstwo jednego z nich zostało wykluczone, a dwóch kolejnych podważone. W liczbie tej zawierają się również 3 prace wykonane w technice gwaszu.

Ponadto zespół MNW przeprowadził wstępne badanie spoiw, wykonując analizę spektroskopii w podczerwieni z transformacją Fourriera 33 obrazów ze zbiorów

MNW oraz 9 obrazów ze zbiorów MNK (za pomocą sprzętu zakupionego na potrzeby projektu KDMHS, ze środków grantu, spektrometru ALPHA–Bruker, wyposażonego w przystawkę do nieinwazyjnych pomiarów odbiciowych) oraz kompleksowe badania spoiw precyzyjnymi metodami GC-MS, LC-MS – 22 obrazów (18 z kolekcji MNW i 4 z kolekcji MNK). Autorami analiz GC-MS, LC-MS byli dr Bartłomiej Witkowski i prof. dr hab. Tomasz Gierczak.

– 5 prac olejnych zbadano w Państwowej Galerii Tretiakowskiej.

Ponadto w MNK przeprowadzono badania zestawu 15 pigmentów i folii metalowych, a także dwóch palet ze spuszczyny po artyście należącej do zbiorów krakowskiego muzeum. W MNK została też zdigitalizowana kolekcja fotografii rodziny Henryka Siemiradzkiego (3 albumy) znajdująca się w rękach prywatnych.

W MNW dokonano pełnej digitalizacji rysunków Henryka Siemiradzkiego, znajdujących się w zbiorach. Wykonano analizę materiałową i technologiczną szkiców i rysunków ze zbioru Gabinetu Rycin i Rysunków MNW (analiza mikroskopowa z dokumentacją fotograficzną), a także 2 kartonów rysunkowych (analiza spoiw metodą FTIR, analiza składu włóknistego papierowego podłoża). Przygotowano bibliotekę 394 widm wzorcowych, uzyskanych dzięki specjalnym wzornikom w oparciu o dostępne badania technologiczne i literaturę przedmiotu związane z malarstwem Henryka Siemiradzkiego, na potrzeby skomponowania bazy widm do rozpoznawania spoiw przy użyciu spektrometru FTIR (wzornik technik rysunkowych oraz malarskich: wodnych i olejnych). Wszystkie zebrane widma zinterpretowano i przyporządkowano określonym grupom spoiw.

Do raportu załączono listę analizowanych dzieł Henryka Siemiradzkiego i jemu przypisywanych.

Dzięki tak szeroko zakrojonym badaniom zgromadzono niezwykle bogatą bazę danych dotyczącą materiałów używanych przez artystę, takich jak podobrazia, zaprawy, krosna, pigmenty, a także techniki wykonania dzieł. Uzyskano obszerną wiedzę na temat procesu twórczego prowadzącego do powstania poszczególnych obrazów, zmian koncepcyjnych i modyfikacji formatu wprowadzanych przez artystę w trakcie pracy, ewolucji wizji plastycznej w toku kreowania kompozycji i sposobu budowania złożonej warstwy malarskiej. Udało się nie tylko określić paletę pigmentów używanych przez Siemiradzkiego, ale też szereg cech charakterystycznych sposobu ich stosowania i łączenia. Badania wybranych dzieł autora zostały określone i przeprowadzone w dwóch komplementarnych względem siebie etapach: w pierwszym wykonano badania z wykorzystaniem metod nieinwazyjnych, a po zawężeniu zakresu uzyskanych informacji zlecono badania

uzupełniające, związane z pobraniem mikropróbek. Wykonano badania próbek pobranych z warstw malarskich 39 dzieł precyzyjną metodą GC-MS, co pozwoliło na rozpoznanie spoiw farb je budujących. Ważną częścią dociekań była szczegółowa analiza techniki malarskiej w obrazach wybitnego artysty. Jej rezultatem jest zdefiniowanie wielu cech i właściwości sposobu opracowania malarskiego, środków artystycznych oraz zabiegów typowych dla metod pracy Henryka Siemiradzkiego. Równocześnie umożliwiła podważenie, a nawet obalenie mitu i stereotypowego, a jakże niesłusznego postrzegania jego malarstwa jako wyczelowanego, o precyzyjnie dopracowanych detalach i gładkiej powierzchni obrazów, a więc nadawania mu cech zwykle przypisywanych akademickim dziełom olejnym.

Uzyskane dane zostały przeanalizowane i podsumowane w osobnych rozdziałach tomu IV *Korpusu*, poświęconych poszczególnym zagadnieniom. W drugiej części tomu zamieszczono najistotniejsze i najciekawsze wyniki analiz kolejnych 88 badanych szczegółowo obrazów Henryka Siemiradzkiego. Zgromadzona wiedza wspiera autentyfikację dzieł przypisywanych Siemiradzkiemu i już do tej pory pozwoliła na rozstrzygnięcie kwestii autorstwa w co najmniej 10 obrazach.

Zastosowane metody badawcze

Podstawą realizowanych prac była analiza wizualna obrazów połączona z kwerendą w muzeach oraz archiwach w Polsce i za granicą, jak również w dostępnej literaturze. Badania dzieł malarskich prowadzono, mając na uwadze przede wszystkim ich budowę, technikę wykonania, ślady świadczące o ich historii, nie bez znaczenia pozostawał też ich stan zachowania. Znajdujące się w zbiorach Muzeów Narodowych w Krakowie i w Warszawie szkice, notatki i inne pamiątki należące do spuścizny po malarzu, a także jego korespondencja przechowywana w Instytucie Studiów Kościelnych w Rzymie i zdigitalizowana w PISnSS dostarczyły licznych informacji i wskazówek na temat sposobu pracy, procesu twórczego oraz niektórych materiałów malarskich przez niego używanych.

W celu rozpoznania techniki i technologii wykonania dzieł Siemiradzkiego, a w szczególności identyfikacji zastosowanych materiałów, w kolejnym etapie stosowano nieinwazyjne techniki badawcze, takie jak obrazowanie w różnych zakresach promieniowania elektromagnetycznego (VIS, RTG, UV, IR), spektroskopia XRF i FTIR, analiza mikroskopowa obrazów. Dla doprecyzowania uzyskanych w ten sposób wyników pobierano próbki, które poddawano badaniom technikami opartymi na ich analizie. Były to: spektroskopia FTIR, RS oraz takie techniki, jak: SEM-EDS,

GC-MS, LC-MS, HPLC-MS, XRPD, MO (VIS/UV), analiza mikroskopowa połączona z mikrochemiczną, ekspertyza dendrologiczna oraz mikroskopowa identyfikacja włókien tkanin oraz papieru.

Szczególnym wyzwaniem była analiza dzieł wielkoformatowych Henryka Siemiradzkiego takich, jak: *Pochodnie Nerona* (1876), 3,76 x 7,11 m; *Dirce chrześcijańska* (1897) 2,63 x 5,30 m; kurtyna Teatru Miejskiego w Krakowie (1894), 9,6 x 11,9 m.

Do badań *Pochodni Nerona* oraz kurtyny krakowskiej zespół Muzeum Narodowego w Krakowie zastosował nowoczesny sprzęt mobilny, pozwalający na analizę obiektów o tak dużym formacie *in situ*, a więc ręcznego spektrometru XRF (Tracer III) oraz przenośnego, cyfrowego aparatu rentgenowskiego – systemu DIX-Ray, którym wykonano sekwencję zdjęć (podobnie jak w przypadku reflektografii w podczerwieni i fluorescencji wzbudzonej UV), następnie złożonych i opracowanych w programie komputerowym. Do zamontowania i przesuwania matrycy rejestrującej promieniowanie rentgenowskie skonstruowano i wykonano specjalny stelaż umieszczany od strony odwrocia malowideł.

Obrazowanie rentgenowskie obrazu *Dirce chrześcijańska* zrealizowano we współpracy z Europejskim Centrum Zdrowia w Otwocku i dr n. med. Łukaszem Kownackim, przy pomocy autorsko zmodyfikowanego, przenośnego aparatu rentgenowskiego Stephanix Movix, współdziałającego z systemem radiografii cyfrowej Konica Minolta Regius. Zdjęcia wykonywano w sposób sekwencyjny, jako element detekcyjny, wykorzystując kasety detekcyjne cyfrowego systemu radiografii pośredniej Konica Minolta Regius. Cyfrowy odczyt kaset przeprowadzono z maksymalną możliwą rozdzielczością wynoszącą 4892 x 4020 punktów. Uzyskane sekwencyjnie dane obrazowe zostały połączone i zarchiwizowane w cyfrowym medycznym formacie DICOM.

Przy badaniach obrazowania rentgenowskiego niewielkich malowideł na płótnie (jak np. *Sadzawka fauna*), poza użyciem tradycyjnej aparatury RTG, posłużono się metodą tomografii komputerowej, uzyskując za jej pomocą widoki (odwzorowania) prześwietleń o znacznie większej przestrzenności i precyzji rysunku nawarstwień w porównaniu z obrazowaniem za pomocą tradycyjnej aparatury RTG. Metody zastosowane do analizy poszczególnych warstw technologicznych, posłużyły do rozpoznania techniki wykonania dzieł i elementów procesu twórczego.

Podobrazia

- płótno: analiza struktury, splotu, grubości i gęstości liniowej tkanin, rodzaju włókien metodą mikroskopową z użyciem odczynnika Schweizera lub odczynnika Herzberga oraz za pomocą analizy FTIR; analiza czystości mikrobiologicznej przędzy. (Analiza mikroskopowa oraz badanie czystości przędzy zastosowano w odniesieniu do próbek z wybranych obiektów. Podobnie w przypadku innych metod badawczych nie wszystkie były stosowane do analizy każdego obrazu.) Określenie budowy podobrazia płóciennych łączonych;
- krosna: określenie rodzaju łączy listew krosna, grubości i szerokości listew;
- sposób nabicia płótna na krosno – określenie oryginalnego sposobu nabicia lub jego śladów w przypadku, gdy nie został zachowany;
- drewno: określenie sposobu przygotowania podobrazia, przekroju i grubości deski; dendrologiczna, makroskopowa analiza deski i mikroskopowa próbek drewna w celu identyfikacji gatunku drewna, z jakiego wykonano podobrazie;
- podobrazia papierowe/tekturowe – określenie rodzaju i składu włókien, z których wykonano podłoża papierowe/tekturowe, oraz ich czystości mykologicznej.

Zaprawy

- analiza wizualna w celu określenia sposobu zakładania zaprawy i jej cech makroskopowych; badanie przekrojów bocznych próbek za pomocą mikroskopii optycznej w celu określenia ilości warstw oraz rodzaju i morfologii cząstek wypełniaczy;
- identyfikacja wypełniaczy poprzez analizę technikami: spektroskopii XRF, FTIR, SEM-EDS, dyfrakcji rentgenowskiej (XRPD);
- analiza zaprawy i pobranych z niej próbek metodami: FTIR w celu określenia rodzaju spoiwa, GC-MS i LC-MS dla jego precyzyjnej identyfikacji.

Rysunek

- analiza mikro- i makroskopowa powierzchni obrazów w świetle widzialnym;
- makrofotografia VIS;
- reflektografia w podczerwieni.

Warstwa malarska

- analiza wizualna warstwy malarskiej w celu określenia techniki malowania, budowy warstw, sposobu nakładania farby;
- identyfikacja pigmentów technikami nieinwazyjnymi: spektroskopia XRF, FTIR, analiza fluorescencji warstwy malarskiej wzbudzonej promieniowaniem ultrafioletowym;

- identyfikacja pigmentów na podstawie badań próbek proszkowych i przekrojów poprzecznych technikami: MO (VIS/UV), SEM-EDS, FTIR, HPLC-MS, RS, XRPD, analizy mikroskopowej połączonej z mikrochemiczną;
- identyfikacja spoiw malarskich nieinwazyjną techniką FTIR, poprzez badanie próbek proszkowych metodą GC-MS, FTIR, LC-MS, a także analizę przekrojów poprzecznych próbek za pomocą mikroskopii optycznej (VIS/UV);
- obrazowanie w różnych zakresach promieniowania (IR, RTG, UV) w celu ujawnienia autorskich przemalowań, uczytelnienia ukrytych kompozycji, określenia sposobu kładzenia farby, duktu pędzla, rozpoznania stratygrafii warstw malarskich oraz etapów procesu twórczego. W ramach obrazowania w promieniowaniu RTG zespół MNW we współpracy z Europejskim Centrum Zdrowia w Otwocku przeprowadził dodatkowe badanie dwóch obrazów w tomografii komputerowym.
- analiza mikroskopowa (VIS/UV) przekrojów poprzecznych próbek pobranych z warstw malarskich w celu rozpoznania ich stratygrafii, rodzaju, koloru i morfologii pigmentów oraz ich koncentracji.

Analizy wizualnej obrazów, interpretacji i podsumowania wyników dla poszczególnych dzieł dokonały konserwatoroki: dr Dominika Sarkowicz (MNK), Marzena Sieklucka (MNK), Dorota Pliś (MNW), Ksenia Zdzieszzyńska-Demolin (MNW), Magdalena Borkowska (MNW), dr Yulian Khalturin (GT), Yulia Dyakonova (GT). Każdy badany szczegółowo obiekt ma osobną dokumentację badań.

Współpraca z innymi ośrodkami i instytucjami naukowymi:

Wydział Konserwacji i Restauracji Dzieł Sztuki Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie; Wydział Chemii Uniwersytetu Warszawskiego; Wydział Chemii Uniwersytetu Jagiellońskiego; Wydział Chemii Politechniki Gdańskiej; Wydział Leśny Uniwersytetu Rolniczego w Krakowie; Europejskie Centrum Zdrowia w Otwocku; Państwowe Muzeum Rosyjskie w Petersburgu.

Współpraca z domami aukcyjnymi: Mc Dougall Londyn; Sotheby's Londyn, Galeria Attis Kraków, Desa Unicum, Galeria MDM Warszawa.

Do efektów prac należą:

- zgromadzenie bogatej bazy danych dotyczącej materiałów stosowanych przez artystę w obrazach, zdefiniowanie cech charakterystycznych warsztatu malarza oraz rozpoznanie procesu twórczego w badanych dziełach;
- dokumentacja badań do ponad 90 analizowanych obrazów;
- noty technologiczne do wybranych obrazów w tomie 1 i 2 Korpusu;
- organizacja jednego z dwóch paneli dotyczącego zagadnień technologicznych i warsztatu malarskiego na konferencji *The Henryk Siemiradzki that we do not know* (Kraków 2018);
- wkład w projekt HoloLens tworzony przez grupę informatyków ART-APP we współpracy z dr n. med. Łukasza Kownackim, specjalistą radiologii z ECZ w Owocku oraz Dorotą Ignatowicz-Woźniakowską – Głównym Konserwatorem MNW oraz zespołem MNW. Projekt opierający się na innowacyjnej, wirtualnej prezentacji wyników badań obrazowania analitycznego.
- upowszechnianie wyników badań w formie wykładów dla szerszej publiczności
 - opinie eksperckie dotyczące przypisywanego autorstwa Henryka Siemiradzkiego 8 obrazów.

ZALĄCZNIK: OBRAZY HENRYKA SIEMIRADZKIEGO ZBADANE W MUZEACH

Obrazy zbadane w MNK:

1. *Z ostatniej plagi Egiptu, Anioł śmierci zabija pierworodnego syna faraona*, 1865, własność prywatna;
2. *Uczta Baltazara*, 1865, Muzeum Narodowe w Szczecinie MNS/Sp/946;
3. *Noc Kupały (Noc świętojańska)*, 1867, Narodowa Lwowska Galeria Sztuki, Ж-5853;
4. *Sielska idylla*, koniec lat 60. XIX w., Narodowa Lwowska Galeria Sztuki, Ж-2348;
5. *Orfeusz w Hadesie (Orfeusz w podziemnym królestwie)*, koniec lat 60. XIX w., Narodowa Lwowska Galeria Sztuki, Ж-3411;
6. *Scena z życia pierwszych chrześcijan*, ok. 1872, Muzeum Narodowe w Krakowie, II-a-1195;
7. *Widok rzeki Świstocz*, 1873, Muzeum Narodowe w Krakowie, II-a-1173;
8. *Studium głów i rąk*, (szkic malarski do: *Prześladowcy chrześcijan przed wejściem do katakumb*), ok. 1874, Muzeum Narodowe w Krakowie II-a-1051;
9. *Świeczniki chrześcijaństwa* (szkic malarski do obrazu), 1876, Muzeum Narodowe w Warszawie, MP 2040;

10. **Pochodnie Nerona**, 1876, Muzeum Narodowe w Krakowie, II-a-1;
11. **Pochodnie Nerona** (wersja II, szkic), ok. 1876, Muzeum Narodowe w Lublinie, S/Mal/937;
12. **Studium drzewa**, ok. 1876, Muzeum Narodowe w Krakowie, II-a-1173;
13. **Autoportret**, ok. 1877, Muzeum Narodowe w Krakowie, II-a-1072;
14. **Cyganka**, 1877, Narodowa Lwowska Galeria Sztuki, Ж-25;
15. **Żebrak** (szkic malarski do obrazu *Rozbitek*), 1878, Narodowa Lwowska Galeria Sztuki, Ж-348;
16. **Zatoka morska** (*Widok na jezioro ze skalistym brzegiem*), 1878 (?), Muzeum Narodowe w Warszawie, MP 2051;
17. **Studium kwiatów i draperii** (*Kwiaty i tkaniny*), ok. 1878, Muzeum Narodowe w Krakowie, II-a-1054;
18. **Hypathos. Caprea i Roma**, 1879, Muzeum Narodowe w Poznaniu, Gr 559/58;
19. **Taniec wśród mieczy** (replika), 1879–1880, własność prywatna;
20. **Golgota chrześcijan**, ok. 1880 lub lata 80. XIX w., Muzeum Narodowe w Warszawie, MP 205;
21. **Portret Ludwika Wodzickiego**, 1880, Muzeum Narodowe w Krakowie, II-a-530;
22. **Chrystus uciszający burzę**, 1882, Kościół ewangelicki pw. św. Marcina w Krakowie;
23. **Przy źródle** (*Sielanka rzymska; Gra w kości*), ok. 1883, Muzeum Narodowe w Warszawie, MP 5517;
24. **Rzymska sielanka** (*Łowienie ryb*), ok. 1883, Muzeum Narodowe w Warszawie, MP 4014;
25. **Jutrzenka** (szkic do plafonu), ok. 1884, Muzeum Narodowe w Warszawie, MP 2045;
26. **Portret kobiety na palecie malarza**, 1884, Muzeum Narodowe w Warszawie, MP 2059;
27. **Studium głów kobiecych** (*Studia głowy kobiety*), Muzeum Okręgowe w Toruniu, MT/M/308/N;
28. **Krajobraz ze sztafażem** (*Pejzaż z postaciami*), 1884, Muzeum Narodowe w Krakowie, II-a-1244;
29. **Krajobraz włoski z osiołkiem**, Muzeum Narodowe w Warszawie, MP 5164;
30. **Męczeństwo św. Tymoteusza i Maury, jego żony** (*Scena męczeństwa pierwszych chrześcijan*), 1885, Muzeum Narodowe w Warszawie, 182561;
31. **Krajobraz włoski**, 1885, własność prywatna, depozyt w Muzeum Narodowym w Krakowie, ND 9484;
32. **U studni** (*Kobieta przy źródle; U źródła*), ok. 1885, Muzeum Okręgowe w Bydgoszczy, MOB S-238;
33. **Rzymianki przy studni**, ok. 1886, Muzeum Okręgowe w Toruniu, MT/M/294/N;
34. **Uczta Dionizjosa I, tyrana z Syrakuz**, 1882–1886, własność prywatna;
35. **Krajobraz z południa**, Muzeum Narodowe w Krakowie, II-a-354;
36. **Portret Mieczysława Prószyńskiego**, 1887, Muzeum Narodowe w Krakowie, II-a-1177;

37. **Portret Wilhelminy Prószyńskiej**, 1877, Muzeum Narodowe w Krakowie, II-a-1185;
38. **Scena w parku** (szkic do obrazu *Podpatrzona schadzka*), ok. 1888 (?), Muzeum Narodowe w Lublinie, S/Mal/1105;
39. **Fryne w Eleusis** (szkic do obrazu *Fryne na święcie Posejdona w Eleusis*), 1887–1889, Muzeum Narodowe w Poznaniu, Mp 3143;
40. **Studium nóg** (szkic do obrazu *Fryne na święcie Posejdona w Eleusis*), 1887–1889, Muzeum Narodowe w Krakowie, II-a-1049;
41. **Z wiatykiem**, 1889, Muzeum Narodowe w Warszawie, MP 4577;
42. **Wiosna** (szkic do plafonu), 1889, Muzeum Narodowe w Szczecinie, SP/1207;
43. **Chrystus i Samarytanka**, 1890, Narodowa Lwowska Galeria Sztuki, Ж-3749;
44. **Nad brzegiem zatoki morskiej (U źródła)**, ok. 1890, Muzeum Narodowe w Warszawie, MP 1024;
45. **Scena przy studni**, 1890, Narodowa Lwowska Galeria Sztuki, Ж-2645;
46. **Apoteoza Kopernika** (studium do obrazu o tym samym tytule), ok. 1890, Muzeum Okręgowe w Toruniu, MT/M/769/N;
47. **Portret syna Bolesława**, ok. 1890, Muzeum Narodowe w Krakowie, II-a-1183;
48. **Głowa starca** (studium do obrazu *Wniebowstąpienie Pańskie*), ok. 1891, Muzeum Okręgowe w Toruniu, MT/M/309/N;
49. **Sąd Parysa** (studium do obrazu o tym samym tytule), ok. 1892, Muzeum Narodowe w Warszawie, MP 2041;
50. **Portret syna Leona**, 1892, Muzeum Narodowe w Krakowie, II-a-1193;
51. **Portret malarza Aleksandra Stankiewicza**, przed 1892, Muzeum Narodowe w Warszawie, MP 2661;
52. **Ruiny willi rzymskiej (Napad barbarzyńców na willę rzymską)**, 1893, Muzeum Narodowe w Krakowie, II-a-1071;
53. **Studium popiersia nagiego mężczyzny** (szkic do *Sprzedawcy wazonów*), ok. 1892–1893, Muzeum Narodowe w Krakowie, II-a-1203;
54. **Amor i Psyche** (szkic do kurtyny Teatru im. Juliusza Słowackiego w Krakowie), ok. 1894, Narodowa Lwowska Galeria Sztuki, Ж-332;
55. **Kurtyna Teatru im. Juliusza Słowackiego w Krakowie**, 1894;
56. **Idylla (Obudził się; Pieszczoch)** (replika), po 1895, własność prywatna;
57. **Odpoczynek**, 1896, Narodowa Lwowska Galeria Sztuki, Ж-897;
58. **Głowa mężczyzny**, Muzeum Narodowe w Krakowie, II-a-1182;
59. **U Źródła**, 1898, Lwowska Narodowa Galeria Sztuki, Ж-907;
60. **Przyszłe ofiary Koloseum**, 1899, Wyższe Metropolitalne Seminarium Duchowne

w Warszawie;

61. **Za przykładem bogów**, 1899, Lwowska Narodowa Galeria Sztuki, Ж-72;
62. **U Źródła**, 1899, Zamek Królewski na Wawelu, 7433;
63. **Dziewczyna przy studni**, ok. 1899, Muzeum Narodowe w Krakowie, II-a-1206;
64. **Studium skrzydła** (szkic do kurtyny Teatru Miejskiego we Lwowie), ok. 1899-1900, Muzeum Narodowe w Krakowie, II-a-1206;
65. **Parnas** (replika kurtyny Teatru Miejskiego we Lwowie), 1900, własność prywatna;
66. **Portret kobiety (Rzymianka)**, 1900, Muzeum Historyczne w Bielsku-Białej, MBB/S/42;
67. **Greczynka**, 1900, Narodowa Lwowska Galeria Sztuki, Ж-217;
68. **Powrót triumfatora (Powrót rzymskiego imperatora ze zwycięskiego pochodu na północ)**, ok. 1901, Muzeum Narodowe w Poznaniu, Mp 1967;
69. **Chrystus wśród dzieci (Chrystus błogosławiący dzieci)**, 1900–1901, Muzeum Narodowe w Warszawie, MP 1025;
70. **Apollo i Muzy** (szkic do plafonu), ok. 1900, Muzeum Narodowe w Krakowie, II-a-1196;
71. **Autoportret z paletą**, ok. 1900, Muzeum Narodowe w Krakowie, II-a-1175.

Obrazy zbadane w MNW:

72. **Portret kobiety w zielonym szalu**, Muzeum Narodowe w Warszawie MP 182301;
73. **Sadzawka fauna**, 1881, Muzeum Narodowe w Warszawie MP 253;
74. **Idylla (Przy świątyni)**, 1881, Muzeum Narodowe w Warszawie 183681;
75. **Przed kąpielą (Idylla)**, 1885, Muzeum Narodowe w Warszawie MP 260;
76. **Sąd Parysa**, 1892, Muzeum Narodowe w Warszawie MP 3989;
77. **Kurtyna teatru krakowskiego (studium II)**, ok. 1893–1894, Muzeum Narodowe w Warszawie MP 2024;
78. **Alegoria muzyki** (szkic do kurtyny Teatru im. Juliusza Słowackiego w Krakowie), ok. 1894, Muzeum Narodowe w Warszawie MP 2049;
79. **Dirce chrześcijańska**, 1897, Muzeum Narodowe w Warszawie MP 267;
80. **Światłość i ciemność**, 1879, Muzeum Narodowe w Warszawie MP 2050.

Obrazy przebadane częściowo:

81. **Dom z ogródkiem z malwami**, Muzeum Narodowe w Warszawie MP 2052;
82. **Portret kobiety w niebieskim szalu**, Muzeum Narodowe w Warszawie MP 2042;

- 83. **Głowa kobiety**, Muzeum Narodowe w Warszawie MP 2047;
- 84. **Studium głowy kobiecej**, Muzeum Narodowe w Warszawie MP 2046;
- 85. **W pracowni malarskiej**, Muzeum Narodowe w Warszawie MP 2057;
- 86. **Portret dziewczyny**, Muzeum Narodowe w Warszawie IP 1174;
- 87. **Dwie głowy**, 1874, kolekcja prywatna;
- 88. **Ukazanie Jakubowi zakrwawionej szaty Józefa**, 1865, kolekcja prywatna w Warszawie;

Gwasze

- 89. **Pejzaż z dwoma jeźdźcami**, Muzeum Narodowe w Warszawie, Rys Pol 875;
- 90. **Przy przerębli**, Muzeum Narodowe w Warszawie, Rys Pol 161129;
- 91. **Lutnistka**, Muzeum Narodowe w Warszawie, Rys Pol 7891

Obrazy zbadane w Państwowej Galerii Tretiakowskiej:

- 92. **Orgia za czasów Tyberiusza na wyspie Capri (Za Tyberiusza na Capri)**, 1881, Państwowa Galeria Tretiakowska, 5264;
- 93. **Taniec wśród mieczy**, 1881, Państwowa Galeria Tretiakowska, 526;
- 94. **Pogrzeb wodza Rusów** (studium malarskie), ok. 1883, Państwowa Galeria Tretiakowska, Ж-164;
- 95. **Ofiary wojowników Światosława po bitwie pod Dorostolem w 971 r.** (studium malarskie), ok. 1884, Państwowa Galeria Tretiakowska, Ж-163;
- 96. **Gra w kości**, 1899, Państwowa Galeria Tretiakowska, Ж-1839 ;

Prace analizowane w MNK o niepotwierdzonym autorstwie Siemiradzkiego:

- 97. **Odjazd z wyspy nocą**, Muzeum Sztuki w Łodzi;
- 98. **Cmentarz**, Muzeum Narodowe w Szczecinie;
- 99. **Greczynka**, Muzeum Narodowe w Poznaniu;
- 100. **Bachanalia**, własność prywatna.
 Obraz analizowany przez zespół MNW, którego autorstwo w trakcie badań zostało zmienione:
- 101. **Portret brunetki**, Muzeum Narodowe w Warszawie 183655.

REDAKCJA NAUKOWA I PRZYGOTOWANIE DO DRUKU**KORPUSU DZIEŁ MALARSKICH HENRYKA SIEMIRADZKIEGO**

Pod red. prof. Jerzego Malinowskiego (ISSN 2719-7212)

Przygotowanie do druku Tomasz Klejna – Wydawnictwo Tako

Korpus składa się z dwutomowego katalogu w wersjach polskiej i angielskiej, tomu 3 – Głosy o twórczości Henryka Siemiradzkiego oraz tomu 4 – Warsztat malarski Henryka Siemiradzkiego.

Obejmuje on ponad 450 obrazów olejnych, około 1600 rysunków, około 300 drzeworytów sztorcowych i archiwalnych fotografii (z reprodukcjami dzieł artysty).

KORPUS DZIEŁ MALARSKICH HENRYKA SIEMIRADZKIEGO

TOM 1: DZIEŁA Z HISTORII STAROŻYTNEJ, WCZESNEGO CHRZEŚCIJAŃSTWA I RELIGIJNE

Polski Instytut Studiów nad Sztuką Świata & Wydawnictwo Tako

Tom 1A: Dzieła z historii starożytnej, wczesnego chrześcijaństwa i religijne

pod red. prof. Jerzego Malinowskiego, red. Grażyna Raj

Wstęp

Biografia

Szkicowniki

Wykaz skrótów

Układ katalogu

1. Szkice młodzieńcze i obrazy rodzajowe

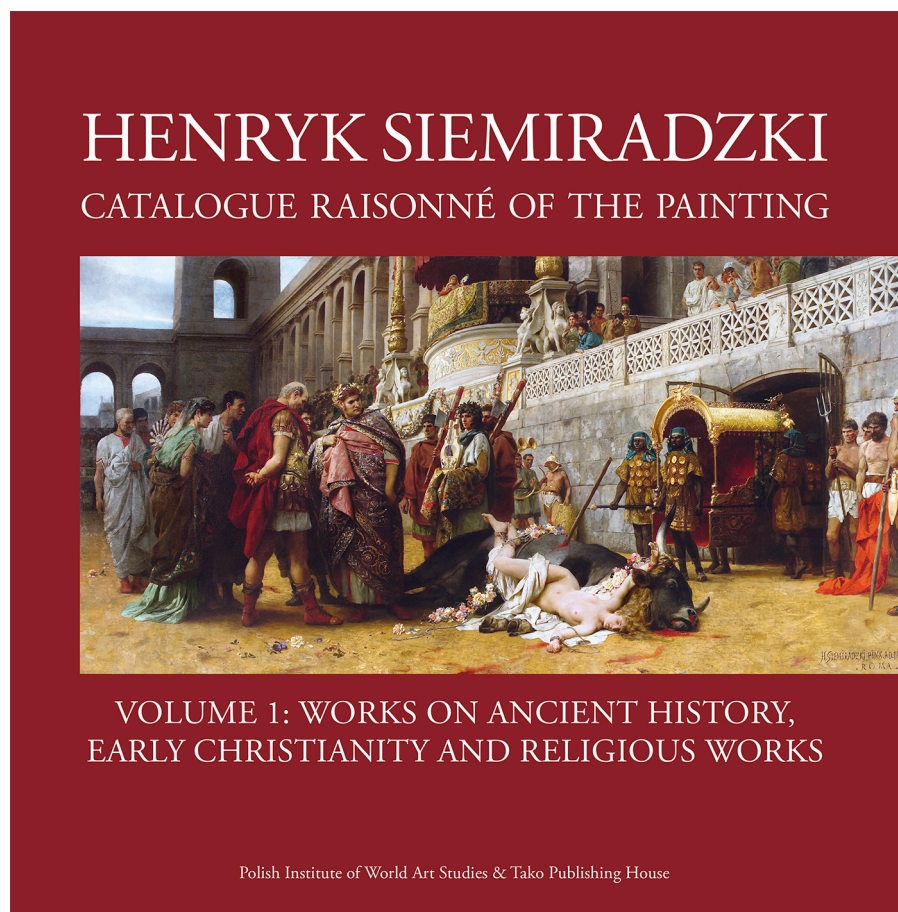
2. Studia akademickie

3. Obrazy z dziejów Rzymu
4. Chrystus i Jawnochrzesznica
5. Sceny z Chrystusem
6. Sceny z życia pierwszych Chrześcijan
7. Świeczniki chrześcijaństwa [Pochodnie Nerona]
8. Dirce chrześcijańska
9. Dzieła religijne
10. Dzieła do świątyni Chrystusa Zbawiciela
11. Obrazy z życia religijnego

Dzieła Henryka Siemiradzkiego w układzie chronologicznym

ISBN 978-83-956228-2-3 PISnSŚ ISBN 978-83-7581-351-7 MNK (s. 456)

Polski Instytut Studiów na Sztukę Świata & Wydawnictwo Tako, Warszawa-Toruń
2020.

**Vol. 1B: Works on Ancient History and Early Christianity,
and Religious Works**, pod red. prof. Jerzego Malinowskiego, przekład Krzysztof
Cieszkowski, red. Agnieszka Pospisil [układ jak wyżej]

ISBN 978-83-956575-7-3 PISnSŚ ISBN 978-83-7581-355-5 MNK (s. 456)

Polish Institute of World Art Studies & Tako Publishing House, Warsaw-Torun
2020.

KORPUS DZIEŁ MALARSKICH HENRYKA SIEMIRADZKIEGO

TOM 2: DZIEŁA O TEMATYCE ŚWIECKIEJ

Polski Instytut Studiów nad Sztuką Świata & Wydawnictwo Tako

Tom 2A: Dzieła o tematyce świeckiej, pod red. prof. Jerzego Malinowskiego, red.

Grażyna Raj

12. Sceny historyczno-rodzajowe
13. Fryne
14. Idylle
15. Cykl słowiański
16. Dzieła z dziejów i literatury (polskiej i niemieckiej)
17. Malarstwo alegoryczne i dekoracyjne
18. Pejzaże
19. Akty
20. Portrety
21. Kurtyny

ISBN 978-83-956575-6-6 PISnSŚ ISBN 978-83-7581-359-3 MNK (s. 610 + indeks)

Polski Instytut Studiów na Sztuką Świata & Wydawnictwo Tako, Warszawa-Toruń
2020.

HENRYK SIEMIRADZKI

CATALOGUE RAISONNÉ OF THE PAINTING

VOLUME 2: GENRE, PORTRAIT AND OTHER WORKS

Polish Institute of World Art Studies & Tako Publishing House

Vol. 2B : Genre, Portrait and Other Works pod red. prof. Jerzego Malinowskiego, przekład Krzysztof Cieszkowski, red. Agnieszka Pospiszil [układ jak wyżej]

ISBN 978-83-956575-8-0 PISnSŚ ISBN 978-83-7581-363-0 MNK (s. 610 + indeks)
Polish Institute of World Art Studies & Tako Publishing House, Warsaw-Torun
2020.

Zespół autorski

(+)Prof. dr hab. Witold Dobrowolski, dr (hab.) Tatiana Karpowa,
dr Grzegorz First, dr Dorota Gorzelany-Nowak, dr Agnieszka Kluczevska-Wójcik, dr
Marzena Królikowska-Dziubecka, dr Agnieszka Kuczyńska, dr Maria Nitka, dr Vita
Susak, dr Agnieszka Świętosławska, dr Kamilla Twardowska, dr Jakub Zarzycki,
Paulina Adamczyk, Aneta Błaszczyk-Biały, Wojciech M. Głowacki, Magdalena
Laskowska, Anna Masłowska, Marcin Teodorczyk.

Zespół technologiczny

Dr Dominika Sarkowicz, dr Anna Klisińska-Kopacz,
Julia Diakonowa, Justyna Kwiatkowska, Anna Lewandowska, Michał
Obarzanowski, Dorota Pliś, Marzena Sieklucka, Ksenia Zdzieżyńska-Demolin.

Korpus obejmuje obrazy olejne, akwarele i sepie, a także zespoły rysunków, będące szkicami do niewykonanych obrazów. Są to dzieła: (1) zachowane, dostępne do badań, (2) zachowane w niedostępnych kolekcjach prywatnych lub prowincjonalnych, np. muzeach rosyjskich, (3) zaginione, lecz znane z fotografii lub reprodukcji graficznej, (4) zaginione, lecz odnotowane w katalogach wystaw, recenzjach, korespondencji i archiwaliach.

Na hasła katalogowe składają się: (1) podstawowe dane – tytuły po polsku, rosyjsku i ich wersje; technika, wymiary, sygnatura; miejsce przechowania i numer inwentarza lub określenie – miejsce przechowania nieznane lub zaginiony, (2) historia obiektu, (3) glosa, (4) wystawy, aukcje oraz (5) bibliografia.

Glosa w zależności od rangi dzieła i materiału może zawierać: (1) źródła biblijne, historyczne i literackie (z cytatami) oraz ikonograficzne, (2) informacje o okolicznościach powstania dzieła lub zamówieniu, (3) dane dotyczące realizacji dzieła, w tym z korespondencji artysty, (4) interpretacja dzieła, (5) oceny krytyki artystycznej i zagadnienia jego recepcji.

Do glos załączony jest pełny wykaz z danymi, fotografiami i odrębną bibliografią: (1) studiów olejnych i wersji autorskich obrazów, (2) rysunków i szkiców w szkicownikach (w przypadku wybitnych dzieł parędziesiąt pozycji), (3) zdjęcia z modelami, (4) archiwalne fotografie, w tym z pracowni, drzeworyty i reprodukcje z dawnych katalogów i książek, potwierdzające autentyczność dzieła, jego udział w wystawach, ujawniające inne wersje tytułów, daty i okoliczności powstania.

W przypadku przeprowadzenia badań technologicznych obrazów do haseł zostały dołączone Noty technologiczne z analizą istotnych zagadnień warsztatowych.

W toku pięcioletnich badań liczba dzieł Siemiradzkiego wzrosła do około 450. Stąd katalog planowany na jeden tom rozrósł się do dwóch (licząc łącznie około 1000 stron dużego formatu).

Tom I – zgodnie z projektem miał obejmować: wstępy z analizą twórczości, tekst poświęcony technice malarskiej, kalendarium życia i działalności, wykaz źródeł archiwalnych i bibliografię.

Tom II – miał zawierać katalog, poprzedzony wstępem omawiającym zasady opracowania obiektów i wykaz skrótów.

W toku prac okazało się niemożliwe zmieszczenie całości w jednym tomie. Stąd w zrealizowanym tomie 1 zachowano wstęp i kalendarium, wprowadzono zasady

opracowania obiektów i wykaz skrótów. Znacznie rozszerzono jego objętość, włączając 11 działów katalogu *Dzieła z historii starożytnej, wczesnego chrześcijaństwa i religijne*, stanowiące około 40 % całości.

Zrealizowany tom 2 objął *Dzieła o tematyce świeckiej*, w tym sceny historyczno-rodzajowe, idylle, plafony, pejzaże, portrety i kurtyny, co stanowi około 60% katalogu.

Korpus w ostatecznej formie ma charakter diachroniczny. Twórczość Siemiradzkiego podzielono na działy o m.in. tematyce z historii Cesarstwa Rzymskiego, antyczne greckie, rzymskie i egipskie sceny historyczno-rodzajowe i idylle, kompozycje z postacią Chrystusa, z dziejów wczesnego chrześcijaństwa, religijne z motywami Ukrzyżowania i Zmartwychwstania, sceny z historii Europy Wschodniej (wyodrębniając wielkoformatowe, kluczowe obrazy lub cykle) lub prezentujące gatunki malarstwa – pejzaże, portrety, akty, kompozycje dekoracyjne i plafony, wreszcie kurtyny. Dzięki opisanemu układowi korpusu udało się prześledzić ewolucję idei i motywów, a także odbiór jego malarstwa przez środowiska twórców, krytykę artystyczną, a także społeczną recepcję.

Wspomniany podział zdecydowanie różnicuje przedstawienia dramatycznej przeszłości europejskiego świata oraz sceny, które choć rozgrywają się w starożytności, noszą wymiar ponadczasowy, odnoszą się do uniwersalnych, ogólnoludzkich, a więc i współczesnych ideałów i marzeń o pięknie i dobru.

W uzupełnieniu do t. 1 dodano (nieprzewidziany pierwotnie) obszerny wykaz *Dzieła Henryka Siemiradzkiego w układzie chronologicznym*. Pozwoliło to na zestawianie obrazów, umieszczonych w różnych działach, w celu doszukania się analogii kompozycyjnych i formalnych między nimi. Dzięki temu udało się określić czas powstania wielu obiektów pozbawionych datowania.

W tej sytuacji część materiałów pierwotnie przeznaczonych do t. 1 trzeba było umieścić w bardziej rozbudowanym t. 3 *Głosy o twórczości Henryka Siemiradzkiego*. Tom, który pierwotnie miał zawierać studia interpretacyjne o twórczości i działalności artysty, został powiększony o źródła archiwalne (w Polsce, Włoszech – Rzymie i Rosji) i bardzo obszerną bibliografię, opartą na kwerendzie wielu członków zespołu (por. niżej).

KORPUS DZIEŁ MALARSKICH HENRYKA SIEMIRADZKIEGO

TOM 3: GŁOSY O TWÓRCZOŚCI HENRYKA SIEMIRADZKIEGO

Polski Instytut Studiów nad Sztuką Świata & Wydawnictwo Tako

Tom 3: Głosy o twórczości Henryka Siemiradzkiego pod red. dr Agnieszki Kluczewskiej-Wójcik

Przedmowa

Studia

Agnieszka Kluczevska-Wójcik, Wstęp

Veronika Irina Bogdan, Henryk Siemiradzki w Cesarskiej Akademii Sztuk

Agnieszka Świętosławska, Henryk Siemiradzki – młodzięncze prace realistyczne

Dorota Gorzelany-Nowak, Antyk grecko-rzymski w twórczości Henryka Siemiradzkiego

Grzegorz First, Nie tylko Rzym. Starożytny Egipt i Bliski Wschód Henryka Siemiradzkiego

Witold Dobrowolski, Treści programowe w *Sądzie Parysa* Henryka Siemiradzkiego

Marzena Królikowska-Dziubecka, Kompozycje dekoracyjne i alegoryczne Henryka Siemiradzkiego wobec tradycji europejskiego malarstwa plafonowego

Dominika Sarkowicz, Warsztat malarski Henryka Siemiradzkiego na podstawie badań

Paulina Adamczyk, Magdalena Laskowska, Rysunek w twórczości Henryka Siemiradzkiego

Anna Masłowska, Henryk Siemiradzki i fotografia

Agnieszka Kluczevska, Na kulturalnej scenie Europy – Siemiradzki i instytucje życia artystycznego

Maria Nitka, Henryk Siemiradzki w Rzymie

Tatiana Karpowa, Henryk Siemiradzki w Rosji

Jerzy Malinowski, O roli Henryka Siemiradzkiego w kulturze polskiej

Miscelanea, opr. Jerzy Malinowski

Pierwsza wizyta w Krakowie (1871)

Założenie Muzeum Narodowego w Krakowie (1879-1883)

Dwa pogrzeby – w Warszawie (1902) i Krakowie (1903)

Aneks – Rysunki i faktury malarskie

Jerzy Malinowski, Dominika Sarkowicz, Wstęp

1. Rysunki realistyczne i akademickie

2. Rysunki neoklasyczne

3. Ornamenty

4. Kompozycje geometryczne

5. Perspektywy

6. Faktury malarskie

Źródła archiwalne

Maria Nitka, Źródła archiwalne w Polsce

Kamilla Twardowska, Źródła archiwalne w Muzeum Narodowym w Krakowie

Maria Nitka, Źródła archiwalne w Rzymie

Maria Górenowicz, Źródła archiwalne w Rosji

Bibliografia

Jerzy Malinowski, Wstęp

Jerzy Malinowski, Marcin Teodorczyk, Bibliografia 1864-1903

Jerzy Malinowski, Marcin Teodorczyk, Bibliografia od 1904

Jerzy Malinowski, Bibliografia projektu za lata 2015-2020

Tom 3, a także wydane w związku z projektem tomy studiów, są nowym spojrzeniem na życie i działalność, twórczość oraz postawę artystyczną wybitnego twórcy. Jest to podstawa do badań nad sztuką, która pozwoli na określenie jego miejsca w malarstwie europejskim XIX i stworzy impuls do szerokich badań sztuki jego czasów. ISBN 978-83-956228-3-0 PISnSS ISBN 978-83-7581-367-8 MNK

Polski Instytut Studiów na Sztukę Świata & Wydawnictwo Tako, Warszawa-Toruń 2020

KORPUS DZIEŁ MALARSKICH HENRYKA SIEMIRADZKIEGO

TOM 4: WARSZTAT MALARSKI HENRYKA SIEMIRADZKIEGO

Polski Instytut Studiów nad Sztuką Świata
Muzeum Narodowe w Krakowie
Muzeum Narodowe w Warszawie

Tom 4: Warsztat malarski Henryka Siemiradzkiego pod red. dr Dominiki Sarkowicz

1. Dominika Sarkowicz (red.), Przedmiot i metodyka badań
2. Dominika Sarkowicz Marzena Sieklucka, Ksenia Zdieszzyńska-Demolin, Podobrazia
3. Dominika Sarkowicz, Ksenia Zdieszzyńska-Demolin, Warstwa malarska
4. Dominika Sarkowicz, Marzena Sieklucka, Ksenia Zdieszzyńska-Demolin, Analiza procesu twórczego
5. Katalog analizowanych dzieł, opr. Dominika Sarkowicz, Marzena Sieklucka, Ksenia Zdieszzyńska-Demolin.

Tom 4 jest rezultatem kilkuletnich badań dzieł artysty przez zespoły Muzeum Narodowego w Krakowie, Muzeum Narodowego w Warszawie, a także analiz przeprowadzonych przez pracowników Państwowej Galerii Tretiakowskiej. W rozdziałach poświęconych technice i materiałom stosowanym przez malarza oraz procesowi twórczemu podsumowano wyniki badań obrazów pochodzących z powyższych muzeów, a także z innych zbiorów w Polsce i zagranicą, w tym prywatnych. Wyniki zdobytej wiedzy ukazują malarstwo Siemiradzkiego od zupełnie nieznannej dotychczas strony, dopełniając obrazu jego twórczości, metod pracy i temperamentu artystycznego.

W części katalogowej zostały zaprezentowane zanalizowane prace (88) w kontekście zastosowanej w nich technologii i techniki, użytych podobraz, pigmentów i spoiw wraz z informacjami dotyczącymi procesu ich powstawania. Dane te pozyskano stosując szeroką gamę nowoczesnych, fizyko-chemicznych metod badawczych, które opisano w osobnym rozdziale.

ISBN 978-83-66758-02-5 PISnSŚ ISBN 978-83-7581-371-5 MNK

Polski Instytut Studiów na Sztuką Świata & Muzeum Narodowe w Krakowie,
Warszawa-Kraków 2020.

WARTOŚĆ NAUKOWA WYNIKÓW PROJEKTU

Korpus dzieł malarskich Henryka Siemiradzkiego jest podstawą do szerokich badań nad twórczością Siemiradzkiego na tle sztuki dziewiętnastowiecznej.

Pojawiły się kompleksy zagadnień, które w związku z opracowaniem dzieł podjęły grupy badaczy: historyków sztuki, archeologów i konserwatorów-technologów.

Pierwszy z nich to postawa Siemiradzkiego wobec antyku. Punktem wyjścia jest kultura antyczna szerzona w dawnej Rzeczypospolitej przez jezuitów i Uniwersytet Wileński (w tym prof. malarza Franciszka Smuglewicza), z którą stykała się pochodząca z Nowogródzkiego rodzina artysty m.in. dzięki Józefowi Mickiewiczowi, który był bratem Adama i profesorem Uniwersytetu w Charkowie. Pogłębiły ją i rozszerzyły na sztukę i ikonografię studia w petersburskiej Akademii, a ostatecznie ukształtował wieloletni pobyt w Rzymie. Siemiradzki często wprowadzał do swojego malarstwa motywy, odwołania, nawet „cytaty” ze sztuki antycznej, np. rzeźb, które swobodnie przekształcał. Dlatego podjęto poszukiwania źródeł ikonograficznych jego obrazów w sztuce starożytnej Grecji i Rzymu. Poznano wydane w XIX wieku prace naukowe poświęcone archeologii i sztuce antycznej. Analizowano samodzielne studia architektury, rzeźby antycznej i motywów dekoracyjnych w stolicy Włoch, które na własny użytek wykonywał Siemiradzki. Łączy się to także z analizą utworów literackich, które mogły inspirować artystę (np. Józefa Ignacego Kraszewskiego) lub być paralelnym zjawiskiem kulturowym (np. Henryka Sienkiewicza). Dzięki tak zakrojonym badaniom historyczno-artystycznym, ikonograficznym i literackim stało się możliwe podjęcie nowych interpretacji wybitnych obrazów Siemiradzkiego oraz rozważań nad ich stylem czy konwencjami artystycznymi. Istotą tego stosunku do antyku jest zagadnienie „piękna” (idealnego piękna), upostaciowane w obrazie *Fryne*.

Drugi kompleks to stosunek do postaci Jezusa Chrystusa i wczesnego chrześcijaństwa. W związku z tym pojawiły się badania nad ikonografią i symboliką postaci Chrystusa ujmowanego jako człowieka, co w przypadku Siemiradzkiego wiązało się z inspiracją dziełami Renana i Taine’a. Interesującym kontekstem jest twórczość Marka Antokolskiego, znakomitego żydowskiego rzeźbiarza z Wilna, z którym Siemiradzki przyjaźnił się w czasach studenckich i na początku pobytu w Rzymie, autora przedstawień Chrystusa-Żyda. Istotą stosunku do Chrystusa i wczesnego chrześcijaństwa jest zagadnienie „prawdy”, upostaciowanie w obrazie *Chrystus i Jawnogrzesznica*.

Trzecim kompleksem zagadnień jest wizja Wschodu – odniesienia do religii i kultury Egiptu i Bliskiego Wschodu, szamanizmu (*Pogrzeb wodza Rusów*), buddyzmu i islamu. Siemiradzki wprowadzał do scen rozgrywających się w starożytnym Rzymie motywy babilońskie, perskie, arabskie, indyjskie, a także chińskie i japońskie (*Wazon czy kobieta*).

Czwarty to stosunek do malarstwa, zwłaszcza akademickiego XIX wieku, zarówno europejskiego, w tym włoskiego, jak polskiego i rosyjskiego. Interesująca w tym aspekcie jest np. twórczość Józefa Brandta. Można się zastanowić, co wynika z analizy twórczości obydwu artystów – z przeciwstawienia tradycji antyku sarmackiej sztuce z pogranicza Azji i Europy.

Piąty kompleks, ostatni, to stosunek do sztuki około 1900 roku w dwóch aspektach: presymbolistycznych nastrojów i protosecesyjnych motywów dekoracyjnych, ale także w zapowiedziach nowej masowej kultury wizualnej i filmu początku XX wieku, wniesionych przez wielkie obrazy artysty.

Realizacja projektu ma znaczenie zarówno dla pogłębienia badań nad polską sztuką i kulturą artystyczną, jak i do budowania miejsca Siemiradzkiego jako polskiego artysty w europejskiej sztuce - w opozycji do zaliczania go do sztuki rosyjskiej.

Siemiradzki – wybitny malarz, który przekazując miastu *Pochodnie Nerona*, zapoczątkował istnienie Muzeum Narodowego w Krakowie, współtwórca wielu wydarzeń z życia artystycznego (jak Wystawy Sztuki Polskiej), autor najbardziej rozpoznawalnych poza Polską dziewiętnastowiecznych obrazów (*Pochodnie Nerona* i *Dirce chrześcijańska*) i kurtyn do narodowych teatrów w Krakowie i Lwowie, pochowany w polskim Panteonie w Krakowie na Skałce, stał się obok Matejki i (w mniejszym stopniu) Brandta, najważniejszym organizatorem polskiej wyobraźni, identyfikującej symbolicznie losy chrześcijaństwa z losem Polaków.

Katalog i publikacje związane z projektem po raz pierwszy zawierają pełną charakterystykę twórczości. Od akademickich początków ewoluowała ona do nowatorskiego okresu lat 70., związanego z eksperymentami w budowaniu przestrzeni obrazu, analizą słonecznych barw (równoległą do impresjonizmu) i stosowaniem bogatych faktur. Wybitny krytyk Henryk Struve pisał w 1874: „Artysta liczy się do szkoły kolorystów i realistów w różnicy od szkoły stylistów i idealistów”. Od lat 80. twórczość Siemiradzkiego stanowiła malarską analogię do literackiego parnasizmu z fascynacją kulturą antyczną, dążeniem do doskonałości formalnej, wcielającej ideały piękna i teatralizacją obrazu (*Fryne, Sąd Parysa*), które zapowiadały neoklasycyzm. Połączyły się one z tendencjami dekoracyjnymi sztuki

końca wieku (kurtyny). Z kolei duże formatem dzieła (*Dirce*) poprzedzały zjawiska nowej masowej kultury wizualnej, która rozwinie się w filmie początku XX wieku.

Tego rodzaju nowa interpretacja wprowadza Siemiradzkiego w zasadniczy nurt europejskich przemian sztuki, oddzielający go pod względem formy od wspomnianej idealizującej stylizacji.

W Rosji, z którą poprzez studia i zamówienia związany był Siemiradzki, artystę przeciwstawiano grupie Pieriedwiżników (preferującej realistyczne motywy społeczne), włączając go do akademickiej sztuki rosyjskiej. Bogata dokumentacja życia i twórczości artysty (m.in. korespondencji w języku polskim), także ze źródeł rosyjskich, pozwoliła na jednoznacznie wyjaśnienie tego problemu.

Dzięki konferencjom i publikacjom (por. niżej) dorobek malarza – traktowany jako istotna część polskiego dziedzictwa narodowego – został wprowadzony w międzynarodowy obieg naukowy. Wydaje się to szczególnie istotne przy stale rosnącym znaczeniu badań nad sztuką II połowy XIX wieku, a także jej zapleczem intelektualnym i instytucjonalnym, w Europie i Stanach Zjednoczonych.

Dokumentacja życia i dorobku Siemiradzkiego wzbogaciła też w znaczący sposób stan badań nad twórczością polskich artystów związanych z kolonią artystyczną w Rzymie i petersburską „szkołą polską”. Biorąc pod uwagę rozległość kontaktów i zainteresowań artysty, wszystkie te ustalenia będą mogły stanowić znakomity punkt wyjścia do dalszej pogłębionej refleksji nad historią sztuki i życia artystycznego oraz kulturą wizualną przełomu epok w Polsce.

Henryk Siemiradzki był w XIX wieku najbardziej znanym polskim artystą w Europie, Ameryce Północnej i Azji (przede wszystkim w Japonii). Stąd też dokumentacja światowej recepcji jego twórczości jest istotna dla badań nad znaczeniem i rozprzestrzenianiem się polskiej kultury w ówczesnym świecie. Jego obrazy do dziś budzą zainteresowanie – nie tylko z powodu ich cen, które biją rekordy w domach aukcyjnych na całym świecie, lecz przede wszystkim dzięki zawartej w nich wizji świata, przyrody i odbicia ludzkiej natury.

WYKAZ PRAC OPUBLIKOWANYCH W WYNIKU REALIZACJI PROJEKTU

W badaniach związanych z projektem – obok zespołu realizującego „Korpus dzieł malarskich Henryka Siemiradzkiego” – uczestniczyli liczni historycy sztuki i konserwatorzy dzieł sztuki z instytucji krajowych, a przede wszystkim zagranicznych. Z częścią z nich PISnŚS podpisał porozumienie o współpracy, jak Państwowa Galeria Tretiakowska i Państwowy Instytut Nauk o Sztuce Ministerstwa Kultury w Moskwie oraz Naukowo-Badawcze Muzeum Akademii Sztuk w Petersburgu. Współdziałało z projektem Państwowe Muzeum Rosyjskie w Petersburgu, które zorganizowało na 175-lecie urodzin wystawę poświęconą Siemiradzkemu. Instytucje te udzielały wsparcia w badaniach, w uzyskiwaniu materiałów dokumentacyjnych, fotografii i informacji o obrazach w rosyjskich muzeach.

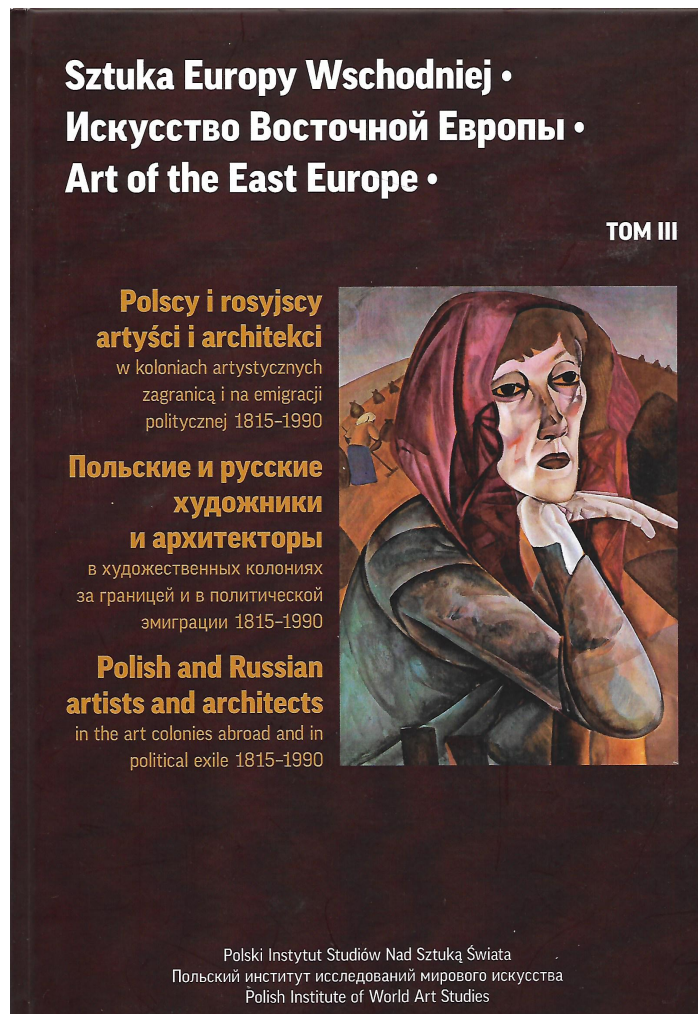
Wystąpienia rosyjskich, ukraińskich, zachodnioeuropejskich i polskich badaczy na organizowanych przez PISnŚS konferencjach w Warszawie w 2017, w Krakowie i Rzymie w 2018 oraz seminariach w Warszawie, a także pokonferencyjne i zamówione publikacje w rocznikach Instytutu przedstawiały najnowsze badania nad twórczością Siemiradzkiego na tle sztuki drugiej połowy XIX wieku, nieznane obrazy, historyczne i literackie źródła twórczości, inspiracje światopoglądowe i artystyczne. Konferencje stwarzały możliwość dyskusji i wymiany wyników badań.

Stąd cztery obszerne tomy studiów, wydane w ramach projektu przez Instytut zawierają niekiedy cenne i nowatorskie interpretacje twórczości Siemiradzkiego.

Efektom projektu są wydane w serii „Henryk Siemiradzki – studia i materiały” tomy. Pierwszy z nich to druga po monografii Stanisława Lewandowskiego (1904) nieznana monografia artysty autorstwa dr. Józefa Dużyka i dr. Piotra Szuberta, której nie udało się wydać w 1990 roku. Kolejna to wspomniana już bardzo obszerna, zawierająca cenne wiadomości i recenzje antologia wypowiedzi w prasie Lwowa na temat artysty w opracowaniu prof. Jurija Biriulowa i prof. Małgorzaty Biernackiej.

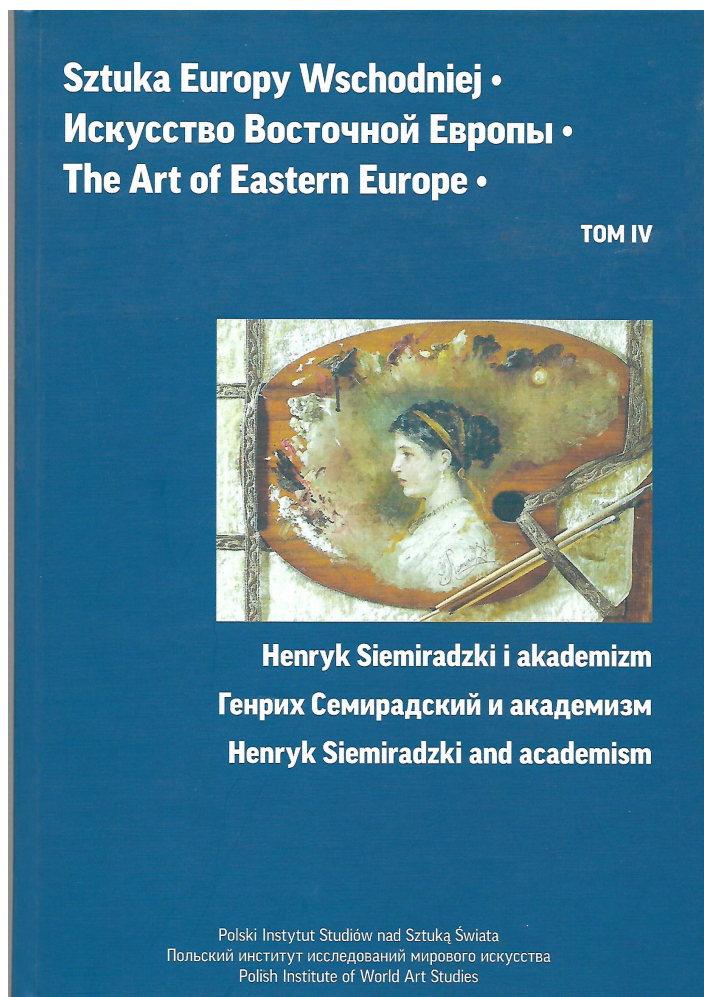
Wspomniane cztery tomy studiów (patrz niżej), tom poświęcony warsztatowi malarskiemu, dwa tomy z omówionej serii wraz z tomami Korpusu, stają się podstawą do podjęcia prac nad nową monografią twórczości Henryka Siemiradzkiego, która – choć poza projektem – będzie jego ostatecznym efektem.

Sztuka Europy Wschodniej / Искусство Восточной Европы / Art of Eastern Europe, wyd. PISnSŚ i Wydawnictwo Tako, Warszawa – Toruń (ISSN 2353-5709)

Tom III, 2015, *Polscy i rosyjscy artyści i architekci w koloniach artystycznych zagranicą i na emigracji politycznej 1815–1990*

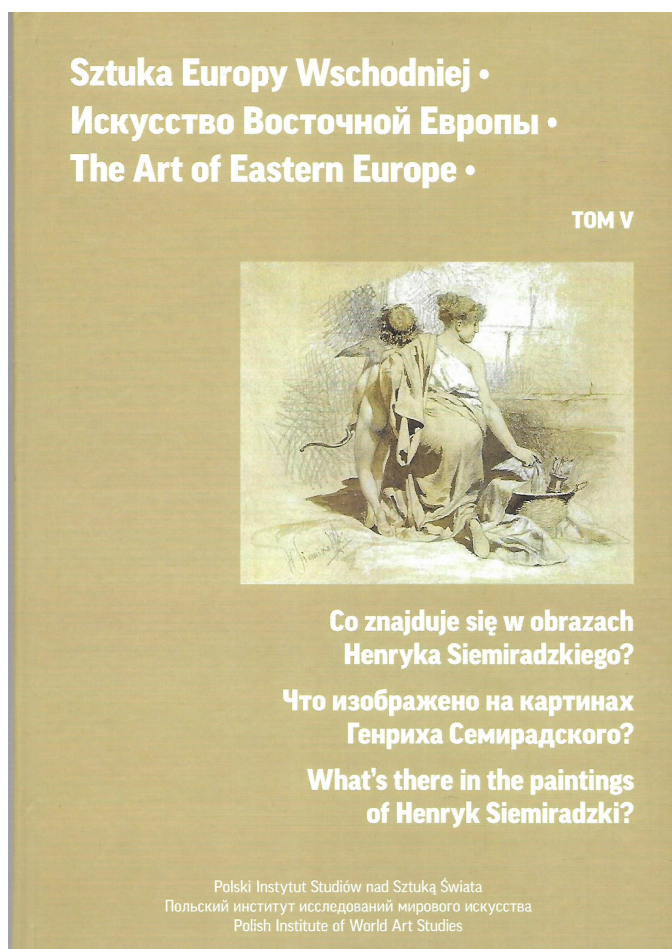
Zawiera m.in.: ТАТЬЯНА Л. КАРПОВА, Вдохновение Рима: жанр «античных идиллий» в творчестве Генриха Ипполитовича Семирадского; MARIA NITKA, Rzymska recepcja twórczości Henryka Siemiradzkiego – rekonosans; MARCIN GOCH, Między Rzymem a Kijowem. Artystyczna przyjaźń Wilhelma Kotarbińskiego oraz braci Aleksandra i Pawła Swiedomskich; LEJŁA CHASJANOWA, Kolonie artystów rosyjskich i polskich w Rzymie podczas Wystawy Światowej 1873 roku w Wiedniu (łącznie s. 17-58).

Tom IV, 2016, *Henryk Siemiradzki i akademizm*

Zawiera m.in.: JERZY MALINOWSKI, Od redakcji SIEMIRADZKI: JERZY MIZIOŁEK, „Dirke chrześcijańska”: i inne tematy „all’antica” w twórczości Henryka Siemiradzkiego. Uwagi i rozważania; ANETA BIAŁY, PAULINA ADAMCZYK, Monachijski tygiel, włoskie przestrzenie – rok z życia Henryka Siemiradzkiego. Rysunki z pobytu w Monachium, pierwszej podróży do Włoch oraz szkice do obrazu „Jawnogrzesznica” w zbiorach Muzeum Narodowego w Warszawie; DARIUSZ PNIEWSKI, Jezus i kobiety Siemiradzkiego. Opinie krytyki o „Jawnogrzesznicy”; ПАВЕЛ Ю. КЛИМОВ, Росписи Г. И. Семирадского в московском храме Христа Спасителя / DOMINIKA SARKOWICZ, MARZENA SIEKLUCKA, „Pochodnie Nerona” – nowe spojrzenie na dzieło Henryka Siemiradzkiego. Warsztat malarza akademika; MAGDALENA KUNIŃSKA, „Obraz to bezmyślny, czczy i pusty”: za co Marian Sokołowski krytykuje Henryka; ОЛЬГА МОРОЗОВА, «Славянский цикл» Генриха Семирадского; MARZENA KRÓLIKOWSKA-DZIUBECKA, Dzieje pewnej kompozycji. Plafon Henryka Siemiradzkiego w pałacu Przebendowskich w Warszawie; PAULINA ADAMCZYK, Idylliczność akademizmu – wybrane obrazy i studia rysunkowe do

„sielaniek” i „idylli” Henryka Siemiradzkiego ze zbiorów Muzeum Narodowego w Warszawie; KATARZYNA ANNA CZAJKOWSKA, Wizja antycznej Grecji w obrazie Henryka Hektora Siemiradzkiego „Fryne na święcie Posejdona w Eleusis”; ТАТЬЯНА Л. КАРПОВА, «Фрина» Генриха Семирадского - манифестация идеи Красоты в художественной атмосфере 1880-х годов; WITOLD DOBROWOLSKI, „Triumf Wenus” Henryka Siemiradzkiego; МАРГАРИТА Б. АКСЕНЕНКО, Последний замысел Генриха Семирадского; СВЕТЛАНА Л. КАПЫРИНА, Путь к картине. Фотография в творческом методе Г. И. Семирадского; НИНА К. МАРКОВА, О графическом наследии Генриха Семирадского; AGNIESZKA BAGIŃSKA, „Via Gaeta numero primo!” – pracownia Henryka Siemiradzkiego w Rzymie; LEJŁA CHASJANOWA, Henryk Siemiradzki w ocenie rosyjskiej krytyki artystycznej; EWA SKOTNICZNA, Twórczość Henryka Siemiradzkiego w świetle badań do dziejów rynku sztuki w Polsce (s. 433).

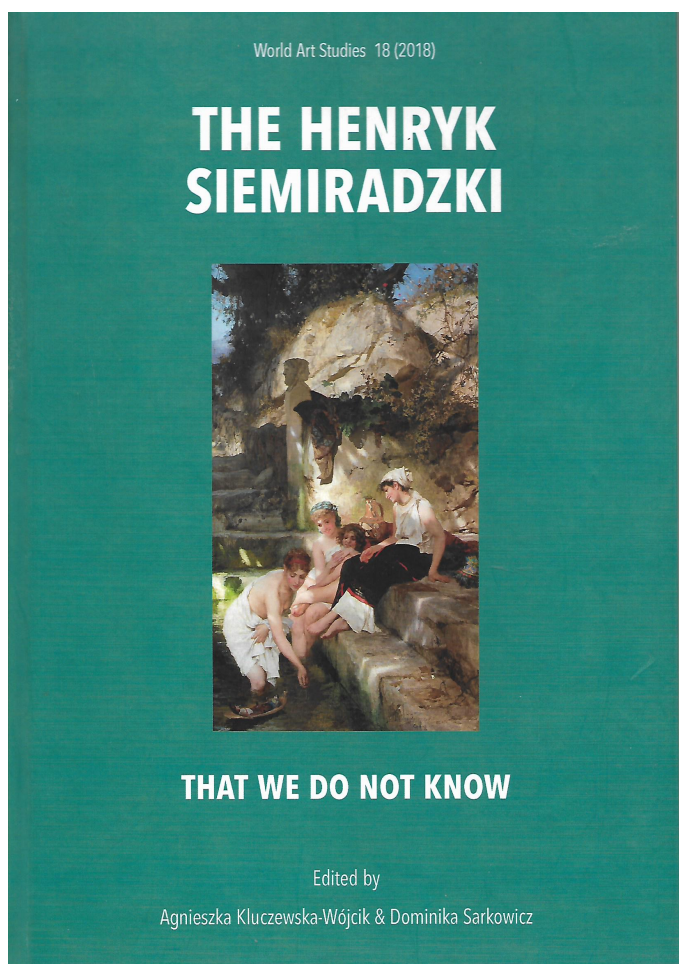
Tom V, *Co znajduje się w obrazach Henryka Siemiradzkiego?*

Zawiera: JERZY MALINOWSKI, Od redakcji; WITOLD DOBROWOLSKI, Wazy greckie w twórczości Siemiradzkiego; AGNIESZKA KLUCZEWSKA-WÓJCIK, „L’effet de réel” . Fragmenty rzeczywistości w obrazach Henryka Siemiradzkiego; MARIA NITKA, Figuralizm Henryka Siemiradzkiego; AGNIESZKA ŚWIĘTOSŁAWSKA, Czas poszukiwań. Młodzieńcze obrazy rodzajowe Henryka Siemiradzkiego; LEIŁA CHASJANOWA, „Siemiradzki z całego serca kochał nature morte...; НАДЕЖДА УСОВА, Доверие Александра Македонского к врачу Филиппу Генриха Семирадского в Национальном художественном музее Республики Беларусь: путь к триумфу. История создания и бытование картины; GRZEGORZ FIRST, Egipt Siemiradzkiego. Scena męczeństwa pierwszych chrześcijan (Męczeństwo św. Tymoteusza i Maury, jego małżonki); ЕКАТЕРИНА М. КОЛЯДА, Античный ландшафт в живописи Генриха Семирадского; ЕЛЕНА А. РЖЕВСКАЯ, Мотивы античной архитектуры в творчестве Генриха Семирадского; PAULINA ADAMCZYK, Heroiny, muzy, niewolnice, opiekunki... Kobiety w obrazach Henryka Siemiradzkiego: kategorie wizerunków, funkcje i kunszt wyobrażeń; BEATA BIEDROŃSKA-SŁOTOWA, Tkaniny i ubiory w obrazach Henryka Siemiradzkiego;

DOMINIKA SARKOWICZ, Wizerunki rodziców czy teściów? Uwagi o dwóch portretach pędzla Henryka Siemiradzkiego z kolekcji Muzeum Narodowego w Krakowie; MAGDALENA LASKOWSKA, „Domowe portrety”. Przyczynek do badań nad życiem i twórczością Henryka Siemiradzkiego (1843–1902) w oparciu o rysunki i szkicowniki artysty ze zbiorów Muzeum Narodowego w Krakowie; ANNA MASŁOWSKA, Czy dziewiętnastowieczne fotografie są wiarygodnym źródłem do odczytywania treści obrazów Henryka Siemiradzkiego?; НАТАЛЬЯ МОЗОХИНА, Открытые письма начала XX века с картин Генриха Семирадского; MONIKA PAŚ, Pamiątki po Henryku Siemiradzkim (1843–1902) w zbiorach Działu Rzemiosła Artystycznego, Kultury Materialnej i Militariów Muzeum Narodowego w Krakowie; MARIA NITKA, KAMILLA TWARDOWSKA, Henryk Siemiradzki – malarz słowa (s. 215).

World Art Studies. Conferences and studies of the Polish Institute

of World Art Studies, wyd. PISnSS i Wydawnictwo Tako, Warszawa – Toruń (ISSN 2543-4624)

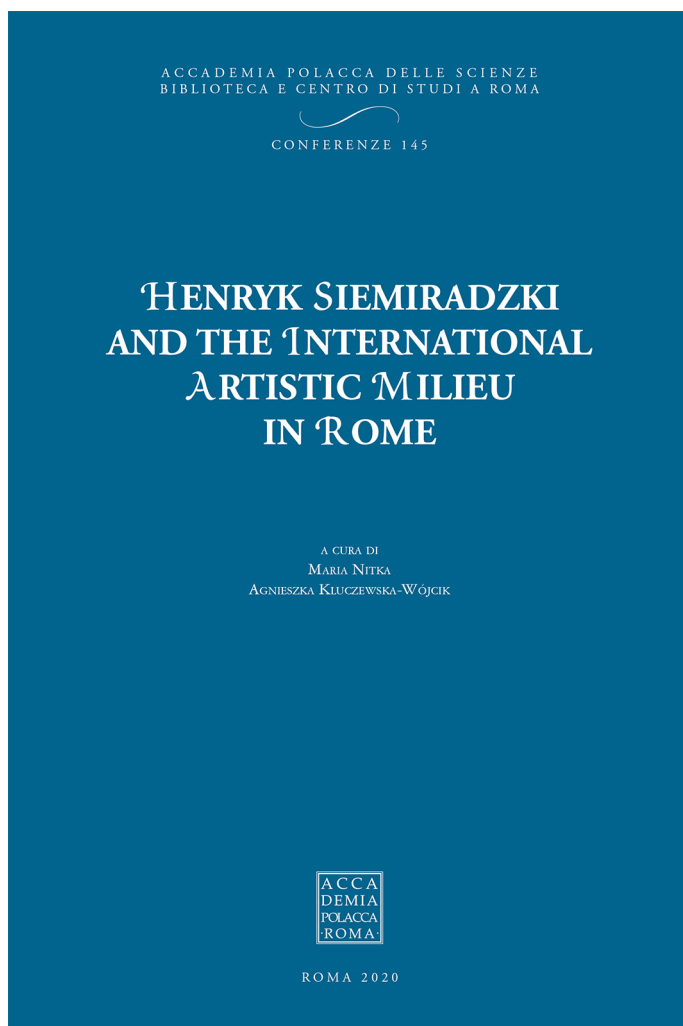

Vol. 18, 2018, *The Henryk Siemiradzki that we do not know*

Zawiera: JERZY MALINOWSKI, The Henryk Siemiradzki that we do not know – introduction; AGNIESZKA KLUCZEWSKA-WÓJCIK, Reassessing Academism: Bouguereau, Cabanel, Gérôme and Siemiradzki; AGNIESZKA ŚWIĘTOSŁAWSKA, First Attempts: the Early Work of Henryk Siemiradzki; VERONICA BOGDAN, Henryk Siemiradzki and the Imperial Academy of Arts; TATYANA KARPOVA, Siemiradzki as Portrait Painter; VITA SUSAK, Jesus and the Samaritan Woman (1890) by Henryk Siemiradzki in the Context of European Art: Variations on a Theme; AGNIESZKA KUCZYŃSKA, Christ and Sinner by Henryk Siemiradzki – Selected Problems of the Iconography of Christ in 19th Century Russian Painting; GRZEGORZ FIRST, Res Orientalis: Works of art from the ancient Near East and Henryk Siemiradzki's "archaeological workshop"; MARIA NITKA, Henryk Siemiradzki's Figuralism; ANETA BIAŁY, Henryk Siemiradzki and the Circle of

Spanish Painters in Rome. How and Why Siemiradzki – an Ardent Opponent of the Fortunists in Rome – became a Follower of Mariano Fortuny in the Eyes of French Critics in Paris; NIKE F. LAMBE, “Et in Arcadia ego”. Where Henryk Siemiradzki, Lawrence Alma-Tadema and Frederic Leighton met; WOJCIECH M. GŁOWACKI “A Polyglot of a Paintbrush”? Critical Reception of Nero’s Torches in France; KAMILLA TWARDOWSKA, Henryk Siemiradzki and his interest in the paranormal phenomena; MAGDALENA LASKOWSKA, MONIKA PAŚ, Henryk Siemiradzki – works, memorabilia, documents. The history of the collection of the artist’s legacy in the National Museum in Krakow; MARZENA SIEKLUCKA, DOMINIKA SARKOWICZ, RAFAŁ JANKE, An unknown collection of photographs from the Siemiradzki family albums; ELENA V. NESTEROVA, SERGEY SIRRO, Academic traditions in the art of H. Siemiradzki (on the base of technological research made in the State Russian Museum); YULIA DYAKONOVA, Henryk Siemiradzki’s artistic process. Reconstruction of its initial stage – with the use of X-ray research (based on the collection from The Tretyakov Gallery); KSENIA ZDZIESZYŃSKA-DEMOLIN, DOROTA PLIŚ, A multi-staged and passionate process of building and modifying compositions in Henryk Siemiradzki’s paintings in the light of analytical photography; DOMINIKA SARKOWICZ, MARZENA SIEKLUCKA, ANNA KLISIŃSKA-KOPACZ, The palette and characteristic features of Henryk Siemiradzki’s use of pigments in the context of the examination of two paintings of uncertain attribution; JUSTYNA KWIATKOWSKA Characterization of binding media in Henryk Siemiradzki’s works by using non-invasive reflection infrared technique; RADOSŁAW WAŚIK, Application of microscopic dendrological analysis in the identification of wooden supports of selected works by Henryk Siemiradzki (s. 178).

Conferenze, wyd. Accademia Polacca delle Scienze Biblioteca e Centro di Studi a Roma & Polish Institute of World Art Studies, Roma

Vol. 145, 2020, *Henryk Siemiradzki and the international artistic milieu in Rome* (ISSN 0239-8605; ISBN 978-83-956575-5-9 PISnSŚ)

Zawiera: JERZY MALINOWSKI, Introduction – Henryk Siemiradzki and the international artistic milieu in Rome; PETRA TEN-DOESSCHATE CHU, Siemiradzki’s Rome; LEILA KHASIANOVA, Do we need a Russian academy in Rome? Henryk Siemiradzki and art education; PAVEL KLIMOV, Russian artists in Rome: the era of Henryk Siemiradzki; LEONEE ORMOND, Leighton and the Poet; WALDEMAR OKOŃ, Siemiradzki and the Polish Three Bards; NINA MARKOVA, Some ideas about “French artist of the times of Louis XV paints a portrait of the Marquise” by Siemiradzki; AGNIESZKA ROSALES-RODRIGEZ, Visuality on show. Henryk Siemiradzki’s “fetishization of sight”; MICHAŁ HAAKE, Realism and postsecularism. On “Christ and Sinner” by Henryk Siemiradzki; MARIA POPRZEĆKA, An Academician in a Roman Slaughterhouse; MARIA NITKA, The

naked truth. Henryk Siemiradzki's "Phryne" – antiquity and realism in 19th century painting; WITOLD DOBROWOLSKI, The content of Henryk Siemiradzki's "The Judgement of Paris" from the National Museum in Warsaw; GRZEGORZ FIRST, Inspiration – selection – function. Ancient objects in Henryk Siemiradzki's paintings; MARZENA KRÓLIKOWSKA-DZIUBECKA, The decorative painting of Henryk Siemiradzki in context of early modern art in Rome; AGNIESZKA KUCZYŃSKA, The Limits of Painting: Theatrical Curtains by Henryk Siemiradzki; TATIANA KARPOVA, Henryk Siemiradzki. In a convent's silence; KAMILA TWARDOWSKA, Henryk Siemiradzki and his private contacts with Polish Painters in St. Petersburg; VERONICA IRINA BOGDAN, Henryk Siemiradzki on World International exhibitions; LIDIA GERC, Siemiradzki in Vienna; AGNIESZKA KLUCZEWSKA-WÓJCIK, Marketing academism: Henryk Siemiradzki's strategies of display; ANNA MASŁOWSKA, Henryk Siemiradzki's painting on the European market of photographic reproductions of works of art (s. 293).

Pamiętnik Sztuk Pięknych / Fine Arts Studies, wyd. PISnSŚ i Wydawnictwo Tako, Warszawa – Toruń (ISSN 1730-0215)

Tom 10, 2015, *Fin de siècle odnaleziony. Mozaika przełomu wieków / Fin de siècle rediscovered. A mosaic of the turn of the century*

Zawiera: LEIŁA CHASJANOWA, „Dirce chrześcijańska” Henryka Siemiradzkiego i „Pojedynek” Ilji Riepina na Drugim Biennale w Wenecji w 1897 roku.

Tom 15, 2020, *Emanacje*

Zawiera: MARIA NITKA, Siemiradzki i krąg artystów z via Margutta; MAŁGORZATA REINHARD-CHLANDA, Siemiradzki w Galicji w relacjach „Czasu” 1872-1903 (s. 239-252).

Sztuka i Krytyka. Komunikaty Zarządu PISnSŚ / Art and Criticism

Wyd. PISnSŚ (ISSN 2544-9281)

Nr 3 (66), 2018

Zawiera: AGNIESZKA KLUCZEWSKA-WÓJCIK, Wystawa *Henryk Siemiradzki i kolonia rosyjskich artystów w Rzymie*, Państwowe Muzeum Rosyjskie w Petersburgu

NR 5 (68), 2018

Zawiera: Sprawozdanie z konferencji *The Henryk Siemiradzki that we do not know*. Zaproszenie na konferencję *Henryk Siemiradzki i międzynarodowe środowisko artystyczne w Rzymie / Henryk Siemiradzki and the international artistic milieu in Rome*.

NR 6 (69), 2018

Zawiera: LEJŁA CHASJANOWA: „...sztuka w ostatnich czasach poważnie upadła”. Henryk Siemiradzki i Siergiej Diagilew.

NR 10 (73), 2018

Zawiera: 175. urodziny Henryka Siemiradzkiego.

NR 11 (74), 2018

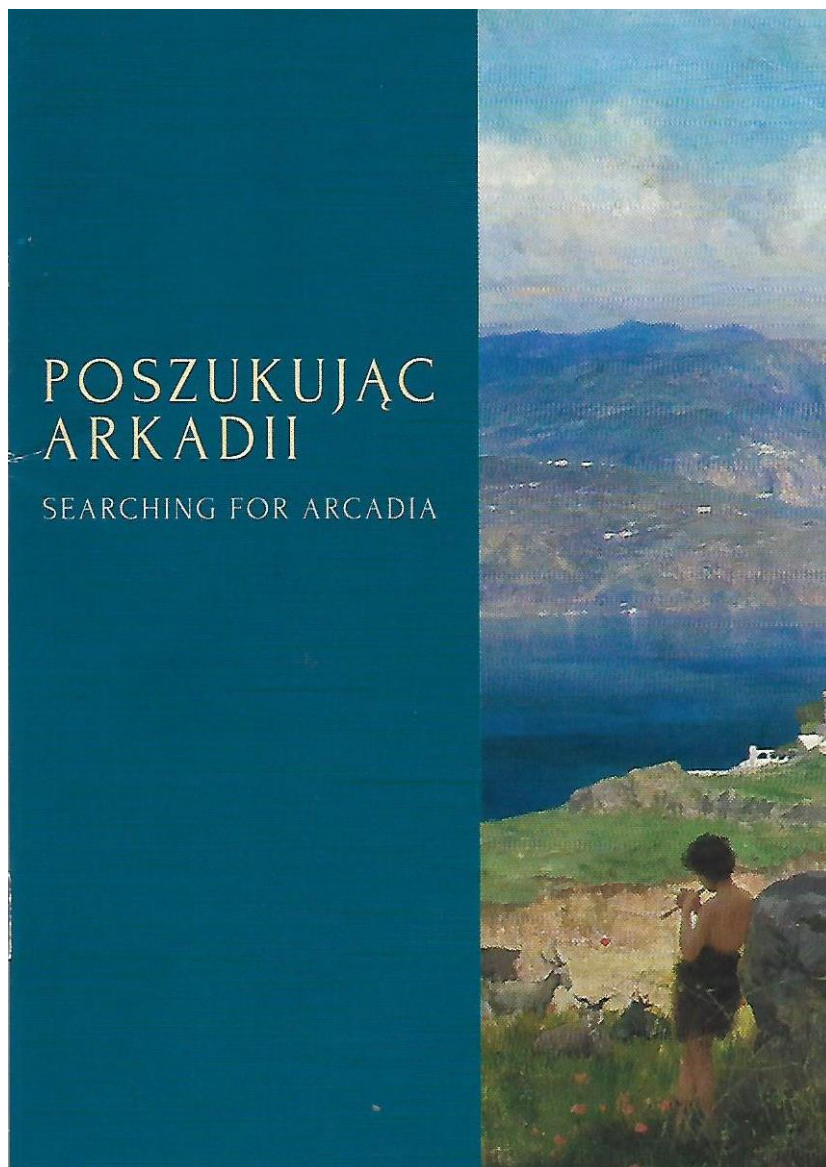
Zawiera: Zaproszenie na konferencję: HENRYK SIEMIRADZKI AND THE INTERNATIONAL ARTISTIC MILIEU IN ROME (Rzym 8-9.11.2018); Obchody 175. Urodzin Henryka Siemiradzkiego.

NR 12 (75), 2018

Zawiera: Konferencja w Rzymie HENRYK SIEMIRADZKI AND THE INTERNATIONAL ARTISTIC MILIEU IN ROME (opr. Maria Nitka); WITOLD DOBROWOLSKI, Programowe treści w Sądzie *Parysa* Henryka Siemiradzkiego.

NR 4 (79), 2019

Zawiera: Lidia Gerc, Myśli jak Dante, operuje farbami jak Boccaccio, On jest Anakreontem wśród malarzy... – O Henryku Siemiradzkim w Wiedniu.

Poszukując Arkadii. Wystawa obrazów Henryka Siemiradzkiego z Lwowskiej Narodowej Galerii Sztuki im. B. G. Woznickiego / Serching for Arcadia. An exhibition of paintings by Henryk Siemiradzki from the collection of The Lviv National Art Gallery named after B.G. Vosnitzkyi, Muzeum Narodowe w Krakowie 2016 (ISBN 978-83-7581-215-2)

Zawiera: Beata Studzińska-Kubalska, Poszukując Arkadii / Serching for Arcadia; Dominika Sarkowicz, Badania technologii i techniki wykonania obrazów olejnych Henryka Siemiradzkiego / Research into the technology and technique behind Henryk Siemiradzki oil paintings.

Henryk Siemiradzki – Studia i Materiały, wyd. PISnŚŚ

POLSKI INSTYTUT STUDIÓW NAD SZTUKĄ ŚWIATA

JÓZEF DUŻYK, PIOTR SZUBERT**O Henryku Siemiradzkim**

Warszawa 2020

Tom 1: Józef Dużyk, Piotr Szubert, *O Henryku Siemiradzkim*, Warszawa 2020

Książka jest chronologicznie drugim opracowaniem twórczości Siemiradzkiego po monografii Stanisława Lewandowskiego (1904 oraz 1911). Została w 1990 roku złożona w warszawskim Wydawnictwie Interpress, które jednak zostało zamknięte w 1991. Mimo starań (dziś nieżyjących) autorów nie udało się wydać książki. Książka składa się z dwóch części. Pierwsza autorstwa dr. Józefa Dużyka to biografia artysty, która syntetyzuje materiał z wcześniejszej książki *Siemiradzki. Opowieść biograficzna* (Warszawa 1986). Druga część napisana przez dr. Piotra Szuberta jest charakterystyką twórczości opartą na własnych badaniach (s. 160); ISBN 978-83-66758-00-1.

POLSKI INSTYTUT STUDIÓW NAD SZTUKĄ ŚWIATA

JURIJ BIRIUŁOW, MAŁGORZATA BIERNACKA

**„Tak malować, jak pan Siemiradzki
maluje, umieją tylko mistrzowie”**

**PRASA LWOWSKA O HENRYKU
SIEMIRADZKIM
ANTOLOGIA TEKSTÓW Z LAT 1872-1914**

Warszawa 2020

Tom 2: Jurij Biriulow, Małgorzata Biernacka, *„Tak malować, jak pan Siemiradzki maluje, umieją tylko mistrzowie”*. Prasa lwowska o Henryku Siemiradzkim. Antologia tekstów z lat 1872-1914, Warszawa 2020

Tom stanowi wynik niezwykle owocnych i ważnych merytorycznie poszukiwań w prasie lwowskiej, dotąd bardzo rzadko podejmowanych. Profesor Biriulow zgromadził recenzje i artykuły poświęcone obrazom Siemiradzkiemu, układając je w porządku chronologicznym. Dzięki temu uzyskał przegląd przez całą twórczość artysty. Prof. Biernacka opracowała obszerne przypisy i komentarze do recenzji (s. 504); ISBN 978-83-66758-01-8.

Artykuły w innych publikacjach i czasopismach (6):

2015

Dominika Sarkowicz, Magdalena Sieklucka, Anna Klisińska-Kopacz, Piotr Frączek, Michał Obarzanowski, The Application of Modern Analytical Techniques in the Investigation of the Large Scale Painting Nero's Torches by Henryk Siemiradzki. *Opuscula Musealia* 2015, 23: 83-99.

Dominika Sarkowicz, Obraz Ruiny willi rzymskiej Henryka Siemiradzkiego w świetle ostatnich badań, *Ochrona Zabytków* 2015, 1: 141–151. -

2016

Paulina Adamczyk, Poszukując pretekstu. Obrazy Henryka Siemiradzkiego z Lwowskiej Galerii Sztuki w Muzeum Narodowym w Krakowie, *Arteon* 2016, lipiec.

Leyla Khasianova [Lejła Chasjanowa]. „Zapiski” Achmeda ibn Fadlana i „Pogrzeb Rusa w Bułgarze” Henryka Siemiradzkiego, *Slavica Wratislaviensia* 2016, 162: 49-58.

2017

Paulina Adamczyk, Triumf indywidualizmu [o Sądzie Parysa] *Arteon* 2017, lipiec

Dominika Sarkowicz, Anna Klisińska-Kopacz, Investigation of the Painting *Idyll* Attributed to Henryk Siemiradzki: The Unusual Technology of a Canvas Painting Executed on an Enlarged Photograph, *Studies in Conservation* 2017.

2020

Maria Nitka, Organizacja i recepcja wystaw Dirce chrześcijańskiej w Europie Zachodniej i Środkowej: z Rzymu do Wenecji i dalej – do Lwowa, Krakowa, Bukaresztu, Budapesztu i Wrocławia, [w:] *W Wiedniu, Paryżu i Monachium... Artyści poza granicami (XIX i XX w.) / In Vienna, Paris, and Munich... Artists Abroad (in the 19th and 20th centuries)*, pod red. Doroty Kudelskiej, Wydawnictwo Towarzystwa Naukowego KUL, Lublin 2020

Łącznie 98 artykułów

INNE FORMY UPOWSZECHNIENIA WYNIKÓW

2015- 2016

Seminaria:

SEMINARIUM I – Seminarium Zespołu realizującego projekt „Korpus dzieł malarskich Henryka Siemiradzkiego” w Muzeum Narodowym w Krakowie w dniu 10 czerwca 2016 (w związku z wystawą „Poszukując Arkadii”):

Dominika Sarkowicz, Marzena Sieklucka, *Warsztat malarski Henryka Siemiradzkiego*; Kamila Twardowska, *Dokumenty w kościele św. Marcina dotyczące obrazu „Chrystus uciszający burzę”*; Magdalena Laskowska, *Szkicowniki Henryka Siemiradzkiego w zbiorach Muzeum Narodowego w Krakowie*

SEMINARIUM II – Polsko-rosyjskie Seminarium Zespołu realizującego projekt „Korpus dzieł malarskich Henryka Siemiradzkiego” w Muzeum Narodowym w Warszawie (cz. I) i w Polskim Instytucie Studiów nad Sztuką Świata (cz. II) w dniach 19 i 21 września 2016:

Dominika Sarkowicz, *Badania technologii i techniki w malarstwie Henryka Siemiradzkiego* (19 września); Julian Chałturin, *Program badań i konserwacji dzieł Henryka Siemiradzkiego w Państwowej Galerii Tretiakowskiej w Moskwie* (19 września); Jerzy Malinowski, *O badaniach nad twórczością Henryka Siemiradzkiego, prowadzonych w Polsce*; Tatiana L. Karpowa, *O badaniach nad twórczością Henryka Siemiradzkiego, prowadzonych w Rosji*;

Aneta Biały, Paulina Adamczyk, *Monachijski tygiel, włoskie przestrzenie – rok z życia Henryka Siemiradzkiego. Wnioski z badań trzech szkicowników artysty z kolekcji Muzeum Narodowego w Warszawie: rysunki z Monachium i pierwszej podróży do Włoch, szkice do „Jawnogrzesznicy”*; Nina K. Markowa, *O rysunkach Siemiradzkiego w zbiorach rosyjskich*; Swietłana L. Kapyrina, *Rola fotografii w twórczości Siemiradzkiego*.

SEMINARIUM III – Seminarium Zespołu realizującego projekt „Korpus dzieł malarskich Henryka Siemiradzkiego” w Polskim Instytucie Studiów nad Sztuką Świata w dniu 17 listopada 2016:

Jerzy Malinowski, *Przedstawienie efektów pierwszego roku prac nad Korpusem malarstwa Henryka Siemiradzkiego* (wraz z dyskusją); Maria Nitka, *Listy*

Siemiradzkiego i jego rodziny w rzymskim Pontificio Istituto di Studi Ecclesiastici; Kamila Twardowska, „Lampa” – nieznanie dzieło literackie autorstwa Henryka Siemiradzkiego w zbiorach Muzeum Narodowego w Krakowie; Paulina Adamczyk, Studia i szkice Henryka Siemiradzkiego do obrazów w zbiorach rosyjskich – rysunki ze zbiorów Muzeum Narodowego w Warszawie; Magdalena Laskowska, Rysunki Siemiradzkiego w zbiorach Muzeum Narodowego w Krakowie; Prof. Jurij Biriulow, „Prasa lwowska o Siemiradzkim 1872-1902” – ref. prof. Małgorzata Biernacka; Agnieszka-Kluczevska, Strategia marketingowa Siemiradzkiego; Irina Gavrash, Siemiradzki i akademizm – prezentacja t. IV rocznika „Sztuka Europy Wschodniej / Искусство Восточной Европы / Art of Eastern Europe”

Referaty na innych konferencjach:

Dr Maria Nitka: *L'architettura antica come materiale per le opere di Henryk Siemiradzki*, konferencja *Grand Tour del terzo millennio (Settima Edizione) – Ricerche di storia dell'architettura di borsisti e di artisti stranieri a Roma*, Università degli Studi di Roma „Tor Vergata”, Rzym, 21 kwietnia 2016.

Dr Dominika Sarkowicz, A. Rafalska-Łasocha, Marzena Sieklucka, dr Anna Klisińska-Kopacz, Marta Matosz, J. del Hoyo, M. Grzesiak-Nowak, W. Łasocha: *Painting materials used by Henryk Siemiradzki in some of his works*, konferencja *6th Meeting X-ray techniques in investigations of the objects of cultural heritage*, Uniwersytet Jagielloński, Kraków, 27 maja 2016 .

Dr Dominika Sarkowicz, dr Alina Klisińska-Kopacz, *Nietypowa technologia obrazu Idylla zrealizowanego w technice olejnej na fotografii wykonanej na płótnie w kontekście autorstwa przypisywanego Henrykowi Siemiradzkiemu*, konferencja *Analiza chemiczna w ochronie zabytków*, Uniwersytet Warszawski, Warszawa, 2 grudnia 2016.

Prezentacje projektu zagranicą:

Rosja

Moskwa

Prezentacja projektu na posiedzeniu Państwowego Instytutu Nauk o Sztuce Ministerstwa Kultury – 5 listopada 2015.

Ukraina

Peczenihy (dawniej Nowobielgorod) koło Charkowa – miejsce urodzin Siemiradzkiego.

Spotkanie z lokalnymi władzami, z dyrekcją i uczniami Liceum im. Henryka Siemiradzkiego, w którym kultywuje się pamięć o artyście (izba pamięci) oraz z pracownikami Muzeum Krajoznawczego (z ekspozycją poświęconą artyście) – 17 kwietnia 2016.

Charków

Prezentacja projektu na sympozjum „Polsko-ukraińskie wizje architektoniczne” w Charkowie, zorganizowanym przez Charkowski Narodowy Uniwersytet Gospodarki Miejskiej im. O. M. Beketowa (Ukraińsko-Polskie Centrum Kultury i Edukacji) przy współpracy Konsulatu Generalnego Rzeczypospolitej Polskiej – 15-16 kwietnia 2016.

2017

Co znajduje się w obrazach Henryka Siemiradzkiego? – konferencja zorganizowana przez PISnSŚ i MNW, 21-22 kwietnia 2017, org. Irina Gavrash i Aneta Biały

Publikacja w: „Sztuka Europy Wschodniej”, tom V, 2017. (s. 215) – patrz wyżej

Henryk Siemiradzki, wybitny przedstawiciel europejskiego akademizmu, dogłębnie znał kulturę antyczną, a także kulturę starożytnego Wschodu, co znalazło odbicie w warstwie ikonograficznej, a także ideowej jego twórczości. Tym właśnie kwestiom poświęcona była konferencja „Co znajduje się na obrazach Henryka Siemiradzkiego”, która odbyła się w dniach 21 i 22 kwietnia 2017 roku w Muzeum Narodowym w Warszawie. Zorganizowana przez Polski Instytut Studiów nad Sztuką Świata, przy współpracy Muzeum, w ramach projektu „Korpus dzieł malarskich Henryka Siemiradzkiego”, zgromadziła badaczy z Polski, Rosji i Białorusi; za jej przygotowanie odpowiedzialne były: ze strony PISnSŚ, Irina Gavrash, sekretarz naukowy projektu, oraz Aneta Biały z MNW.

Zgodnie ze wstępnymi założeniami, spotkanie miało na celu zaprezentowanie *œuvre* Siemiradzkiego z możliwie szerokiej perspektywy, do udziału zaproszono więc nie tylko historyków sztuki, w tym opiekunów kolekcji muzealnych, ale również archeologów i muzeologów. Ta interdyscyplinarność znalazła wyraz w szerokim *spectrum* poruszanych tematów, koncentrujących się z jednej strony wokół relacji

sztuki Siemiradzkiego z dorobkiem artystycznym starożytnej Grecji, Rzymu i Egiptu, od pierwszego zetknięcia z tradycją klasyczną w czasie studiów w petersburskiej Akademii po wypełniony antykiem okres rzymski, z drugiej zaś – jego związków, także warsztatowych, ze współczesnym mu malarstwem europejskim, z uwzględnieniem rosyjskiego malarstwa akademickiego i rosyjskiej szkoły pejzażowej.

Warszawska konferencja otworzyła nowy zakres badawczy, bo choć od pewnego czasu trwają już rozważania nad obecnością w twórczości Siemiradzkiego odwołań czy motywów przejętych z kultury antycznej, to naukowa refleksja skupiała się dotąd na wskazywaniu i tłumaczeniu tych elementów bez analizowania roli, jaką pełnią w dziełach artysty. Jak podkreślali uczestnicy dyskusji, ich status był niezwykle ważny, bowiem budując atmosferę dzieł, uwierzytelniały je jako odbicie rzeczywistości antycznej i wczesnochrześcijańskiej, zgodne z ustaleniami nauki i oczekiwaniami widza końca XIX wieku. W podsumowaniu obrad sformułowano pytanie: czy – a jeśli tak, to dlaczego – Siemiradzki próbował odejść od antycznych wzorców piękna, przekroczyć konwencję obrazowania obowiązującą w malarstwie europejskim od czasów renesansu i wcielaną w życie przez akademie sztuk pięknych, w tym Akademię petersburską, której był uczniem i czołowym reprezentantem? Odpowiedź na nie umożliwi nie tylko uzupełnienie stanu wiedzy na temat wkładu artysty w budowanie nowego typu narracji obrazowej, ale także pozwoli wpisać jego twórczość w ciąg rozwojowy nowoczesnego malarstwa polskiego – co potraktować można jako główny postulat badawczy konferencji.

W kręgu „Quo Vadis” – konferencja podsumowująca obchody Roku Henryka Sienkiewicza, org. prof. Jerzy Miziołek, UW i Muzeum Narodowe w Kielcach, UW, 23 lutego 2017 roku

Blok tematyczny: „Twórczość Henryka Siemiradzkiego w świetle najnowszych badań”.

Objął on wystąpienia:

Prof. Jerzy Malinowski, *Prace nad „Korpusem dzieł malarskich” Henryka Siemiradzkiego*;

Aneta Biały, *Projekt „Korpus dzieł malarskich” Henryka Siemiradzkiego – realizacja badań przez Muzeum Narodowe w Warszawie oraz Obraz Henryka Siemiradzkiego „Dirce chrześcijańska” ze zbiorów MNW w świetle najnowszych analiz dokumentacyjnych i konserwatorskich*;

Paulina Adamczyk, *Szkice rysunkowe z kolekcji MNW do obrazu „Dirce chrześcijańska” Henryka Siemiradzkiego – wstępna propozycja chronologii.*

Wykłady i prezentacje badań w kraju:

Dr Agnieszka Kuczyńska, *„Jawnogrzesznica” Henryka Siemiradzkiego i przedstawienia Chrystusa w malarstwie Pieredwiżników w kontekście recepcji „La vie de Jésus” Ernesta Renana* – wykład 19 stycznia 2017 w siedzibie Instytutu;

Monika Paś, *Pędzle, palety, sztalugi. Akcesoria malarskie ze spuścizn po artystach przechowywane w zbiorach Działu Rzemiosła Artystycznego, Kultury Materialnej i Militariów Muzeum Narodowego w Krakowie* na konferencji naukowej „Wokół zagadnień warsztatu artysty: malarza, rzeźbiarza, architekta...”, referat na konferencji zorganizowanej przez Katedrę Historii Sztuki i Kultury Wydziału Nauk Humanistycznych UMK w Toruniu 20 października 2017;

Dr Dominika Sarkowicz i Marzena Sieklucka, *Etap przygotowawczy jako integralna część procesu twórczego malarza akademika na przykładzie warsztatu Henryka Siemiradzkiego* na konferencji naukowej „Wokół zagadnień warsztatu artysty: malarza, rzeźbiarza, architekta...”, zorganizowanej przez Katedrę Historii Sztuki i Kultury Wydziału Nauk Humanistycznych UMK w Toruniu 20 października 2017;

Dorota Ignatowicz-Woźniakowska (Główny Konserwator MNW) i dr n. med. Łukasz Kownacki (Europejskie Centrum Zdrowia w Otwocku) *Nowoczesne metody obrazowania rentgenowskiego wykorzystane w badaniach obiektów muzealnych.* Wykład wraz z prezentacją problematyki nowoczesnych metod obrazowania Rtg, wykorzystanych w ramach projektu „Korpus dzieł malarskich Henryka Siemiradzkiego” przez MNW – 13 listopada 2017 w MNW.

Wykład został powtórzony podczas konferencji „Analiza chemiczna w ochronie zabytków” w Uniwersytecie Warszawskiego – 7 grudnia 2017

Seminaria robocze Zespołu realizującego projekt „Korpus dzieł malarskich Henryka Siemiradzkiego” odbyły się w styczniu, marcu, maju, czerwcu, październiku i grudniu.

Prezentacje projektu i wykłady za granicą:

Berlin

W dniach 21 -22 września 2017 przebywała w Berlinie dr Maria Nitka, wygłaszając referat *The Artistic Identities of Henryk Siemiradzki* na konferencji 5th Graduate

Workshop of the Russian Art & Culture: Group „Russian art on the rise”, organizowanej przez Freie Universität Berlin.

Moskwa

W dniach 30 stycznia – 8 lutego 2017 roku przebywała w Moskwie delegacja Polskiego Instytutu Studiów nad Sztuką Świata w składzie: prof. Jerzy Malinowski, dr Maria Nitka i Irina Gavrash, od 2 do 7 lutego zaś delegacja konserwatorów z MNK – Janusz Czop (główny konserwator), Dominika Sarkowicz i Marzena Sieklucka.

Celem wyjazdu było omówienie badań związanych z realizacją „Korpusu dzieł malarskich Henryka Siemiradzkiego”. Odbyły się spotkania z dr (hab.) Tatiana Karpową (wicedyrektorem Państwowej Galerii Tretiakowskiej i współredaktorem Korpusu) i Julianem Chałturinem (kierownikiem Pracowni Konserwacji Malarstwa), poświęcone zagadnieniom technologii dzieł Siemiradzkiego w Galerii Tretiakowskiej. Dr Dominika Sarkowicz przedstawiła wykład *Research into the technology and technique behind Henryk Siemiradzki's paintings* i koncepcję opracowania „Warsztat malarski Henryka Siemiradzkiego”. W bibliotece Galerii Tretiakowskiej udało się uzupełnić bibliografię o brakujące rosyjskie pozycje. Dr Maria Nitka prowadziła badania nad akademizmem rosyjskim.

W Państwowym Instytucie Nauk o Sztuce (2 lutego) oraz w Naukowo-Badawczym Instytucie Teorii i Historii Sztuk Przedstawiających przy Rosyjskiej Akademii Sztuki (7 lutego) prof. Jerzy Malinowski i Irina Gavrash przedstawili projekt „Korpusu dzieł malarskich Henryka Siemiradzkiego”, a także tom IV rocznika PISnSS „Sztuka Europy Wschodniej / Искусство Восточной Европы” (2016) *Henryk Siemiradzki i akademizm* i prezentację wizualną dorobku naukowego Instytutu.

Petersburg

W dniach 16-18 listopada 2017 przebywała w Petersburgu dr Maria Nitka, wygłaszając referat *Henryk Siemiradzki in St.-Petersburg and Rome in the light of correspondence* na konferencji *Академия искусств в прошлом и настоящем / Academy of Arts: Past and Present*, zorganizowanej z okazji 260-lecia Akademii Sztuk Pięknych w Petersburgu w ramach VI Międzynarodowego Forum Kulturalnego [VI St.-Petersburg International Cultural Forum].

W dniach 17-23 grudnia 2017 roku związku z realizacją „Korpusu dzieł malarskich Henryka Siemiradzkiego” przebywali w Petersburgu prof. Jerzy Malinowski i dr Agnieszka Kluczevska-Wójcik.

Pobyt związany był z wernisażem wystawy „Henryk Siemiradzki i kolonia rosyjskich artystów w Rzymie” 20 grudnia 2017 roku w Państwowym Muzeum Rosyjskim w Petersburgu. Wystawa rozpoczęła obchody 175-lecia Urodzin artysty. Twórcą wystawy był kurator PMR Paweł Klimow, autorami wstępów zaś dr Tatiana Karpowa (wicedyrektor Państwowej Galerii Tretiakowskiej w Moskwie), Paweł Klimow i Jelena Karpowa (PMR).

Podczas pobytu przeprowadzone zostały rozmowy o współpracy w badaniach nad twórczością Siemiradzkiego z Jewgenią Pietrową (wicedyrektorem PMR) oraz dr Veroniką Bogdan (wicedyrektorem Muzeum Akademii Sztuk Pięknych w Petersburgu).

Rzym

13 czerwca 2017 dr Maria Nitka i Jakub Zarzycki wygłosili w Stacji PAN w Rzymie odczyt *Siemiradzki a Roma alla luce delle nuove ricerche in corso* w ramach cyklu *III Mese della Cultura Internazionale, giugno 2017*, organizowanego przez Unione Internazionale degli Istituti di Archeologia, Storia e Storia dell'Arte in Roma.

Przedstawiony został projekt „Korpusu dzieł malarskich Henryka Siemiradzkiego”. Na wstępie omówiono sylwetkę artystyczną Henryka Siemiradzkiego i jego twórczość ze szczególnym uwzględnieniem lat rzymskich. Następnie zaprezentowano metody pracy nad sporządzeniem katalogu – zaangażowane instytucje, metodologię pracy, typy kwerend, w szczególności omawiając kwerendy w prasie włoskiej oraz finalny cel projektu, jakim jest dwutomowe wydawnictwo zawierające dzieła wszystkie Siemiradzkiego. W prezentacji starano się przybliżyć słuchaczom rzymski kontekst twórczości Siemiradzkiego, jego aktywność w Wiecznym Mieście, skupiając się zwłaszcza na wybudowanej w 1882 willi w Rzymie na ulicy via Gaeta nr 1, która stała się bardzo ważnym miejscem dla polskiego środowiska artystycznego.

2018

Konferencje na 175-lecie urodzin artysty

The Henryk Siemiradzki that we do not know – konferencja międzynarodowa w Krakowie, 11-13 kwietnia 2018, zorganizowana przez MNK i PISnSŚ, org. dr Dominika Sarkowicz, Marzena Sieklucka i dr Kamilla Twardowska. Publikacja w: *World Art Studies*, vol. 18, 2018.

W ramach obchodów 175-lecia urodzin Henryka Siemiradzkiego w Muzeum Narodowym w Krakowie odbyła się w dniach 12-13 kwietnia 2018 roku międzynarodowa konferencja „The Henryk Siemiradzki that we do not know”, nawiązująca tytułem do wystawy daru rodziny artysty dla Muzeum w 1979 roku. Współorganizowana przez Polski Instytut Studiów nad Sztuką Świata i Muzeum Narodowe w Krakowie, w ramach projektu „Korpus dzieł malarskich Henryka Siemiradzkiego”, zgromadziła badaczy z Polski, Rosji i Ukrainy.

W części poświęconej badaniom historyczno-artystycznym znalazły się wystąpienia dotyczące mniej znanych aspektów z życia i twórczości Siemiradzkiego, począwszy od jego pierwszych prób artystycznych w Charkowie i studiów na Cesarskiej Akademii Sztuk w Petersburgu. Specjalna sekcja poświęcona została jego fascynacji antykiem i starożytnym Wschodem, a także współczesnymi mu prądami intelektualnymi, z dziełem Ernesta Renana na czele, oraz zjawiskami paranormalnymi. Analizowano także miejsce Siemiradzkiego na artystycznej scenie Europy i jego związki z najsłynniejszymi przedstawicielami akademizmu: Alma-Tadema, Leightonem, Fortuny'm i Gérôme'em. Namysłem objęto również recepcję twórczości malarza we Francji i w Rosji.

W wystąpieniach dotyczących warsztatu malarskiego Siemiradzkiego, kwestii technicznych i technologicznych, omówione zostały wyniki badania obrazów w promieniowaniu analitycznym, pozwalające na odtworzenie procesu powstawania wybranych dzieł, a tym samym – lepsze zrozumienie temperamentu artystycznego i sposobu pracy malarza. Przedstawiono rezultaty wieloletnich badań palety Siemiradzkiego i jej cech charakterystycznych, porównując je z ustaleniami dotyczącymi pigmentów zidentyfikowanych w obrazach o niepewnej atrybucji. Ponadto zaprezentowano metody i wyniki analiz dendrologicznych podobrazii drewnianych olejnych wybranych prac artysty, a także stosowanych przez niego spoiw.

Materiały z tej międzynarodowej, przede wszystkim polsko-rosyjskiej konferencji zostały opublikowane w 2018 roku, w języku angielskim pod red. Agnieszki Kluczewskiej-Wójcik i Dominiki Sarkowicz, jako 18 tom *World Art Studies* (głównego czasopisma Instytutu), zatytułowany *The Henryk Siemiradzki that we do not know*.

Henryk Siemiradzki and international artistic milieu in Rom – konferencja międzynarodowa w Rzymie, 7-9 listopada 2018, zorganizowana przez PISnSS, Instytut Polonika i Stację Naukową PAN, org. dr Maria Nitka i dr Agnieszka Kluczevska-Wójcik. Publikacja w: „Conferenze” vol. 145, 2020.

Głównym celem konferencji było umiędzynarodowienie badań nad twórczością Henryka Siemiradzkiego. Autor *Pochodni Nerona* i *Fryne* należy bowiem, już choćby przez recepcję tych dwóch dzieł, do kultury zarówno polskiej, jak i rosyjskiej, ale też ukraińskiej i białoruskiej (przez koneksje rodzinne). Był też jedną z najważniejszych postaci sceny artystycznej w Rzymie końca XIX wieku. Prowadził otwartą pracownię (najpierw na via Margutta 5, a od 1882 roku we własnej willi-pracowni na via Gaeta 1), skupiającą międzynarodowe środowisko artystyczne, m.in. Lawrence'a Alma-Tademy, Hansa Makarta, Marka Antokolskiego. Siemiradzki jest ważną postacią międzynarodowego akademizmu, co potwierdza jego członkostwo w kilkunastu akademiach sztuki (Rzym, Paryż, Sztokholm), udział w wystawach na terenie Europy, Stanów Zjednoczonych, a nawet Australii. Malarstwo Siemiradzkiego obok twórczości Lawrence'a Alma-Tademy, Frederica Leightona i Jeana-Léon Gérôme'a jest ważną częścią akademizmu, który swe inspiracje czerpał ze świata antycznego. Siemiradzki był artystą o międzynarodowej recepcji i funkcjonuje z powodzeniem także dziś na międzynarodowym rynku sztuki.

Spotkanie naukowe poświęcone jego twórczości spotkało się zatem z szerokim zainteresowaniem wśród badaczy ze świata. W sympozjum wzięli udział m.in. prof. Petra ten-Doesschate Chu (Seton Hall University, New Jersey, pomysłodawczyni i główna redaktorka czasopisma *Nineteenth-Century Art Worldwide*), prof. Leonee Ormond (King's College, London, monografistka F. Leigtona), z Rosji – prof. Tatiana Karpova (wicedyrektor Państwowej Galerii Tretiakowskiej w Moskwie, monografistka H. Siemiradzkiego) i Pavel Klimov, kustosz działu malarstwa XIX-wiecznego w Państwowym Muzeum Rosyjskim w Petersburgu. Byli obecni znamienici znawcy malarstwa XIX wieku z głównych ośrodków polskich ośrodków akademickich, wśród nich: prof. Maria Poprzęcka (UW) i dr hab. Michał Haake (UAM), prof. Waldemar Okoń (UWr), prof. Agnieszka Rosales-Rodriguez (UW, kustosz działu sztuki XIX wieku MNW) oraz przedstawiciele najważniejszych polskich muzeów (dr Kamilla Twardowska). Szerokie grono badaczy z całego świata skonfrontowało *oeuvre* Siemiradzkiego w różnych perspektywach badawczych, poczynając od klasycznego kontekstualnego i ikonologicznego zaprezentowania tego *oeuvre*, przez hermeneutyczną analizę jednostkowego dzieła sztuki (*Jawnogrzesznica*, *Fryne*), badania nad medium malarskim i użyciem nowych technologii (*Dirce*, kurtyny Siemiradzkiego), interdyscyplinarne odniesienia do archeologii (*Sąd Parysa*) i literatury (powiązania z poezją), a nawet użycie metod zaczerpniętych z nauk społecznych (recepcja twórczości Siemiradzkiego).

Został przygotowany tom „Conferenze” złożony z 21 wybranych i rozszerzonych wystąpień w języku angielskim, pod redakcją naukową dr Marii Nitki i dr Agnieszki Kluczewskiej-Wójcik. Praca ta stanowi ważny wkład do stworzenia pełnego obrazu akademizmu europejskiego.

Wykłady i prezentacje badań w kraju:

175. rocznica urodzin Henryka Siemiradzkiego – cykl wydarzeń muzealnych „Październik z Siemiradzkim” w dniach 3 października – 18 listopada 2018, zorganizowany w Warszawie przez MNW we współpracy z PISnSS i Instytutem Adama Mickiewicza – przygotowanie sesji i paneli naukowych A. Biały, W. Głowacki.

Wykłady:

prof. Jerzy Malinowski *Wprowadzenie – o projekcie „Korpus dzieł malarskich Henryka Siemiradzkiego* (3.10.); *Pamięć o Siemiradzkim w Charkowie* (18.10.);

prof. Tatiana L. Karpova, *Dzieła Siemiradzkiego w zbiorach Państwowej Galerii Tretiakowskiej w Moskwie*, (3.10.);

prof. Leila Chasjanowa, *Cesarska Akademia Sztuk Pięknych w Petersburgu w drugiej połowie XIX w. Martwe natury Siemiradzkiego w kontekście obrazu «Zaufanie Aleksandra Macedońskiego do lekarza Filipa»* (11.10.);

prof. Witold Dobrowolski, *Sąd Parysa w Bajach, antycznym kurorcie* (18.10.);

prof. Jerzy Miziołek, *Siemiradzki i Sienkiewicz: Przyszłe ofiary Koloseum i wizja wystawy dzieł Siemiradzkiego w Rzymie* (16.11.);

dr Maria Nitka, *Korespondencja artysty i fotografie rodzinne z Rzymu jako źródło badań twórczości* (3.10.);

dr Agnieszka Świętosławska, *Wczesne prace Henryka Siemiradzkiego z okresu nauki w Charkowie* (18.10.);

Aneta Biały, *Prace Siemiradzkiego w kolekcji Muzeum Narodowego w Warszawie* (3.10.).

Uczestnicy paneli naukowych i wykładów przed obrazami: Dominika Sarkowicz, Marzena Sieklucka, Ksenia Zdieszzyńska-Demolin, Justyna Kwiatkowska, Magdalena Borkowska, Paulina Adamczyk, Wojciech Głowacki, Aneta Biały .

Osobny blok był poświęcony realizacji obrazowania analitycznego na obrazach Henryka Siemiradzkiego z kolekcji MNW, wykłady: Dorota Ignatowicz-Woźniakowska (MNW), dr n. med. Łukasz Kownacki (ECZ w Owocku). Zrealizowano

5 publicznych prezentacji wyników obrazowania analitycznego w MNW z zastosowaniem okularów HoloLens firmy Microsoft w kooperacji z firmą Art-App. Dodatkowym wydarzeniem uświetniającym Jubileusz Siemiradzkiego w MNW był pokaz specjalny dzieł Siemiradzkiego w Galerii XIX wieku MNW (kuratorzy A. Biały, W. Głowacki).

Udział w konferencji międzynarodowej

7th Meeting 'X-ray and other techniques in investigations of the objects of cultural heritage, UJ, Kraków, maj 2018

Dominika Sarkowicz, Marzena Sieklucka, Michał Obarzanowski, Piotr Frączek, *What we know, but which cannot be seen. Highlights of new research on the works of Henryk Siemiradzki obtained using analytical radiation techniques*

Seminaria naukowe projektu

Seminaria odbywały się co miesiąc (z wyjątkiem miesięcy letnich) w siedzibie Instytutu.

2019

Wykłady i prezentacje badań w kraju:

– „W południe z Siemiradzkiem” – cykl wykładów w Muzeum Narodowym we Wrocławiu:

Dr Jakub Zarzycki, *Siemiradzki i Włosi – mało znany wątek w twórczości malarza na przykładzie obrazu „Z wiatykiem”* (9.02.2019)

Dr Jakub Zarzycki, *Siemiradzki i antyk – o najważniejszym temacie w twórczości malarza* (6.04.2019)

Dr Maria Nitka, *Światło w twórczości Siemiradzkiego* (25.05.2019).

Dr Dominika Sarkowicz, Magdalena Sieklucka, *Jak powstawały „Pochodnie Nerona”. Co wiemy, a czego nie widać* – wykład w MNK 5.10.2019.

Prof. Leila Chasjanowa, *Jan Matejko i Henryk Siemiradzki. Skojarzenie losów dwóch wielkich Polaków* – wykład w PISnSS, Warszawa, 12.11.2019).

Dr Dorota Gorzelany-Nowak, *Archeologia dla historii sztuki. Antyczne motywy w twórczości Henryka Siemiradzkiego (1843-1902)*, referat wygłoszony na posiedzeniu Komisji Archeologii Krajów Śródziemnomorskich PAU, Kraków 18.11.2019.

Nagranie odcinka o *Pochodniach Nerona* Henryka Siemiradzkiego do programu „Którędy po sztukę” realizowanego przez TVP Kultura na temat dzieł z kolekcji MNK; emisja w TVP Kultura, dostępne na Youtube – dr Dominika Sarkowicz

Program poświęcony Henrykowi Siemiradzkiego i projektowi; emisja w programie PR I – prof. Jerzy Malinowski

Referaty i wykłady: 2016 – 5 (2 zagraniczne);

2017 – 11 (8 zagranicznych)

2018 – 13 (4 zagraniczne)

2019 – 3

Praca doktorska

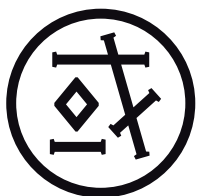
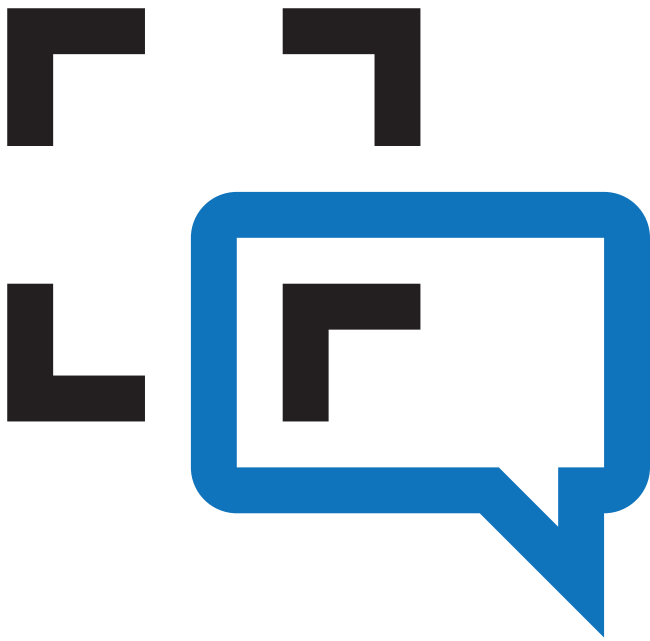
Dominika Sarkowicz, *Warsztat malarski Henryka Siemiradzkiego (1843-1902) ze szczególnym uwzględnieniem palety i techniki malarskiej stosowanych przez artystę* – opracowanie dysertacji na Wydziale Konserwacji i Restauracji Dzieł Sztuki Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie w 2019. Praca nad dysertacją w części pokrywa się z działaniami realizowanymi w ramach badań i przygotowania publikacji tomu technologicznego.

ZALĄCZNIK: SYNTETYCZNY OPIS UZYSKANYCH WYNIKÓW

Korpus dzieł malarskich Henryka Siemiradzkiego – projekt na lata 2015-2020 (nr rej. 1aH 15 0504 83; nr umowy 0504/NPRH4/H1a/83/2015)

Henryk Siemiradzki (1843-1902) – to wybitny malarz, autor najbardziej rozpoznawalnych dziś na świecie polskich obrazów (*Pochodnie Nerona*, *Dirce chrześcijańska*), który swoim darem zapoczątkował istnienie Muzeum Narodowego w Krakowie. Realizacja projektu, zakończona publikacją Korpusu dzieł artysty, znacznie pogłębiła badania nad sztuką polską XIX wieku, do której należy dorobek Siemiradzkiego, niesłusznie zaliczany do sztuki rosyjskiej. Korpus jest drugim po katalogu obrazów Jana Matejki (1993) pełnym opracowaniem twórczości artysty z tej epoki, niezależnym od wystaw, opartym na szerokich kwerendach i znacznie pogłębionej dokumentacji (w tym digitalizacji korespondencji w Rzymie). Obejmuje 2 tomy w wersji polskiej i 2 – w wersji angielskiej: *Dzieła z historii starożytnej, wczesnego chrześcijaństwa i religijne* (400 s.) i *Dzieła o tematyce świeckiej* (600 s.), tom 3 – *Głosy o twórczości Siemiradzkiego* – ze studiami nad twórczością, archiwaliami i bibliografią, tom 4 – *Warsztat malarski Siemiradzkiego*. W stanowiących ważną część projektu badaniach technologicznych zastosowano szeroką gamę technik analitycznych i obrazowanie w różnych zakresach promieniowania, uzyskując bogatą bazę danych, dotyczącą materiałów i technik, stosowanych przez malarza oraz jego metod pracy. Przebadano szczegółowo ponad 90 obrazów ze zbiorów polskich i zagranicznych. Rezultaty badań wykorzystano w autentyfikacji dzieł o niepewnej atrybucji. Wydano 4 tomy materiałów z konferencji międzynarodowych i 2 tomy dokumentacji. Łącznie opublikowano około 100 artykułów. Dzięki publikacji Korpusu, dorobek twórczy Siemiradzkiego, jako część polskiego dziedzictwa kulturowego, zostanie wprowadzony w międzynarodowy obieg naukowy, stanowiąc podstawę do pogłębionej refleksji nad stosunkiem do antyku i chrześcijaństwem, życiem artystycznym (w tym polskich studentów Akademii petersburskiej i kolonią artystyczną w Rzymie) oraz kulturą wizualną końca XIX wieku w Polsce i Europie. Publikacja Korpusu poprzedza przygotowanie monografii.

W projekcie uczestniczyły: Polski Instytut Studiów nad Sztuką Świata (jednostka koordynacyjna), Muzea Narodowe w Krakowie i Warszawie i Państwowa Galeria Tretiakowska w Moskwie. Kierownik projektu – prof. dr hab. Jerzy Malinowski.

**POLSKI
INSTYTUT
STUDIÓW
NAD SZTUKĄ
ŚWIATA**